

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Adami Contzen E Societate Iesv, SS. Theol. Doct.
Commentaria In Qvatvor Sancta Iesv Christi Evangelia**

Contzen, Adam

Coloniæ Agrippinæ, M.DC.XXVI

Capvt. III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82999](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82999)

CAPVT III.

IN diebus autem illis venit Ioannes Baptista predicans in deserto Iudææ. 2. Et dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. 3. Hic est enim, qui dictus est per Isaiam Prophetam dicentem; Vox clamantis in deserto; Parate viam Domini; rectas facite semitas eius. 4. Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos; esca autem eius erat locuste, & mel syluestre. 5. Tunc exibat ad eum Ierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem. 6. & baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua. 7. Videns autem multos Phariseorum, & Sadduceorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira? 8. Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ. 9. Et ne velitis dicere intra vos; Patrem habemus Abraham, dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. 10. Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. 11. Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem post me venturus est fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare: ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni. 12. Cuius ventilabrum in manu sua: & permundabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum paleas autem comburet igni inextinguibili. 13. Tunc venit Iesus à Galilea in Iordanem, vt baptizaretur ab eo. 14. Ioannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Respondens autem Iesus, dixit ei: Sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Tunc dimisit eum. 16. Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cœli, & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se. 17. Et ecce vox de cœlis, dicens:

Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

IN CAPVT TERTIVM

ARGVMENTVM.

A N N O S pueritiæ & adolescentiæ Christi Matthæus silentio transmisit; ab anno autem trigésimo narrationem orsus, testimonium Ioannis initio posuit. Quod apud Iudæos & cum viveret, & deinceps summa semper auctoritatis fuit. Porro ipsum quoque Ioannem præcursores ex Propheta ostendit; simul ex habitatione, victu, vestitu, zelo, fructu concionum, fidem illi astruit. Nec modo Ioannis testimonio Iesus dictus est esse Christus, sed etiam patris cœlestis vox est audita idem contestans: quæ credentium fidem auget, infidelibus excusationem auferret. Hoc caput in Syriaca Ecclesia legitur ipso festo Epiphaniæ: Hoc est enim *ܕܗܝܕܗܐ ܕܕܥܢܚܐ* Deghida dedancha, a *ܕܗܝܕܗܐ* Denach, quod est ab oriente venire, oriri. In quibusdam libris malæ scribitur Renach. ob similitudinem literarum Dolath, & Risch, tam in Syro quam Hebræo. Cur vero eo die ista legantur, ratio est, quod eo die Dominum baptizatum arbitrentur Syri & Latini quoque & Græci, de quo postea.

VERSVS I.

In diebus autem illis, venit Ioannes Baptista predicans in deserto Iudææ.

QVÆSTIO I.

An Ioannes fuerit in deserto?

IN diebus illis, quibus Nazarethi priuatim Dominus delituit, Iudæis nec pastorum præconio, nec Magorum aduentu, nec Simeonis & Annæ Prophetiæ, nec denique Herodis scurriliæ excitatis, cum defecisset Dauidicam stirpem, & à Iuda translatum sceptrum cernerent, vt de Messia cogitationem susciperent; alia ergo agentibus, & vitiis suis secure indormientibus, derепente superintonat Baptista, veniens è deserto.

Leue est, quod magnum tamen Beza & Piscatori videtur, nempe interpretem latinum oportuisse vertere, *Temporibus illis*. nec memoratu dignum iudicarem; quia ita loqui constanter Hebræi solent; quia tamen non modo nostrum interpretem, sed Spiritus sancti sermonem corrigūt, tacere non debeo. Si enim

noster interpretes, dierum nomen vsurpare non debuit, sed temporum, ergo nec Matthæum ipsum, quem illi si male Græce scripsisse arbitrantur, dicere oportuit, *ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις*, In diebus illis, sed *ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις* vel ergo & autem, *καὶ τότε ἐκείναις*, Temporibus illis. Nam non est Græcis vsu sitior in hac phrasi *ἡμέραις*, quam nobis, *Dies*. Cum ergo Spiritus sanctus Græce loquens, Hebraïsmum retinuerit, vt est etiam in Syro, in illis autem diebus *ܝܠܝܢ*, optime etiam noster latine eundem ipsum expressit.

§. 2. In deserto, seu loco solitario Ioannes habitauit. Ita hoc loco testatur Matthæus. & Luc. i. v. ult. *deserto*, *καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρημίαις* *ἐκείναις* *ἡμέραις* *ταῖς ἀναδεχόμεναις αὐτὸν* *πρὸς τὸν ἰσχυρὸν*. Et erat in desertis, vsque ad diem ostensionis suæ ad Iherosolimam. Hæretici nonnulli desertum olim interpretati sunt Montana Iudææ, domum suburbanam Zachariæ; Caluinus, Bullingerus, Beza, ceteri, cum singularem videant in Ioanne austeritatem vitæ exprimi, in eo sunt, vt desertum concedant quidem incoluisse, non tamen solitarium egisse. Bullingerum omnium loco audire lubet. [Locum vero, in quo pradicauit designat; prædicabat, inquit, in deserto Iudææ. Vbi non imaginaberis Ioannem instar Anachoretæ, ac eremitæ cuiusdam vitæ egisse extra hominum consortium in syluis; & inter feras. Tamen enim, *rib. sub. deser. urbani.*

desertum in sacris fere usurpetur pro loco inculto, syl-
 us ac vepribus aspero, & feris magis, quam hominib.
 ad habitandum apto, sumitur tamen in presenti pro
 illa parte Iudææ, quæ in montes & pascua excurrans
 exurgebat, non tamen ab ijs vibibus, vicis & sine ha-
 bitatoribus ferarum lusu erat. Ad eundem enim
 modum dicitur & Diva Virgo abiisse in montana Iu-
 dææ, venisseq; in domum Zachariæ ad cognatam suam
 Elizabeth. Sed & Iob die tur mortuus & sepultus in
 deserto, in domo sua, 3. Reg. 2. Appellatur item Idu-
 mæa desertum 4. Reg. 3. quam tamen constat longe
 cultissimam fuisse. Ita Gentiles quoq; scriptores Hel-
 uetiam, non incultam tum quoq; terram, dixere Ere-
 mum Helueticorum. Infimissimis itaq; sulcis stru-
 cturam suam de Eremitis, vitæ monasticæ, ac syluiculis
 quibusdam fratribus impositurum, quicunq; huic ex-
 emplo Ioannis innixi, statuant monast. cam vitam à
 Ioannis exemplo fuisse profectam, ut iam non com-
 memorem, quod Ioannes prædicasse, non demur-
 murasse Psalmos, neq; otio inerti se saginasse legitur.]
 Calvus desertum metaphorice posuit imagi-
 nari pro ruina populi, qualis exilii tempore fuit,
 ipsam Ierosolimam, ait, ob confusionem hoc tempore desertum
 fuisse, non tamen visibilis deserti aspectum negat, sed
 illo indicatam spiritalem solitudinem.

Nos primo constituimus Montana Iudææ, & de-
 sertum Iudææ non esse eadem loca; verum omnino
 distincta. Montana enim Iudææ erat, ubi Hebron, aliæq;
 vrbes nobiles conditæ; desertum vero Iudææ; quod
 hoc loco ponitur, prope Iordanem, atq; adeo Iericho e-
 rat, de quo Ier. 52. 8. Et apprehenderunt Sedeciam in deserto,
 quod est iuxta Iericho. Nec dubito idem esse desertum, de
 quo Matth. 4.1. Deinde Marci. 1. 3. Fuit Ioannes in deserto
 baptizans, ad hoc desertum ibant ut viderent eum; Matt. 17.
 Erant & alia deserti circa Iordanem, Matth. 15. 33.
 Baptizavit autem in Enon, & Salin, Ioan. 3. 23. Itaq;
 quæ ab Antonio Aranda in descriptione Iudææ adse-
 runt c. 3. 4. suspectæ fidei sunt.

Deinde de deserto illi, quæ multa in Iudæa recen-
 sentur, non erant omnino inhabitata, ut omnes consen-
 tiunt, sed tamen erant in illis petra, arena, al. aque lo-
 ca, quæ solis ibicibus peruia erant, quæq; soli non po-
 terant. Sic Christus erat in deserto non cum homini-
 bus, sed cum bestijs; ei signatur otus d. ferti illius tra-
 ctus, non erat inhabitabilis, sibi tamen Christus lo-
 cum inhabitabilem delegit, in quo cibis haberi aliter
 non poterat, nisi lapides isti panes fierent. In deserti
 loco ubi Ioannes degebat, locustæ, & mel siluestre in-
 ueniuntur, quod in loco, ubi Christus tentabatur
 non erat, poterat enim in necessitate eo vesci.

§. 3. His constitutis facile est probare Ioannem in
 vera horridaq; eremo, ab hominum consuetudine se-
 gregatum vixisse. Cum enim domus patris eius fuerit
 in Montanis plus itinere bidui ab eo deserto in quo
 habitauit, non fuit causa, cur parentes iustos, prophe-
 tas, senio graues desereret, si in aliorum consortio, &
 quidem deteriorum victurus discessit. Tali in deserto
 homines egisse, & in eorum ædibus Ioannem versatū
 nemo dixerit, & cibus ipse, vestisque aliud loquitur.
 Deinde eadem deserti species est, apud Isaiam c. 40.
 cum ait, vox clamantis in deserto, at illud verum, iniuriam,
 nec habitatum desertum erat, igitur & illud, quod Io-
 annes in habitabat. Deniq; quemadmodum cibus &
 vestis austeritatem vitæ summam habebant, ut nec e-
 dere, nec bibere diceretur, ita quoq; habitatio par-
 erat, ut in ædibus non versaretur. Vereditum antiquitatis
 namque quæ nomen tuum nouerint, vultum nesciant. Nam
 Ioannes Baptista sanctam matrem habuit, Pontificisque filius
 erat, & tamen nec matris affectu, nec patris opibus vincebatur,
 ut in domo parentum cum periculo viuere castitatis. Vnebat
 in eremo, oculis desiderantibus Christum, nihil aliud dignaba-

Adami Conzen in Euang. Tom. I.

tur aspicere. Vestis aspera, Zona pellicea, cibus locustæ, & mel siluestre, omnia virtuti & continentia preparata.

Consentiunt veteres; Origenes hom. 11. in Lucam
 Epiph. hæ. ef. 63. Euf. b. l. 9. demonstr. Euang. c. 5. Hier.
 aduers. Lucifer. & Ep. 4. ad Rustic. Chryl. hom. 16. in
 Matth. catech. omnes, qui Ioannem in Eremito habi-
 tasse, & Monachalis fundamenta vitæ posuisse tra-
 dunt. Vide Canisium de corrupt. V. Dei.

§. 4. Fallunt igitur apostata Monachorum, cum
 negant Ioannem Eremiticam egisse vitam. Quod sum-
 enim attinebat, monere, in deserto eum egisse, in op-
 pidis habitauit; Deinde cæliben, pauperemq; vitam
 egit, nec ante diem ostensionis suæ quicquam publice
 in Ecclesia administravit. Vestitu etiam singulari vsus
 est. Verum hæc in re nemo nisi contentiosus litem sus-
 citarit. Cibus indicat abdicasse hominum consortia.

§. 5. Irenæus l. 3. c. 9. Ex hoc loco concludit, vñm
 & eundem esse Deum veteris & noui Testamenti. V-
 nus igitur & idē Deus est, pater Domini nostri, qui & præcur-
 sorem per prophetas missurum se promissit; & salutare suum, id
 est verbum suum visibile effectum omni fieri carni, incarnatum
 & ipsum, ut in omnibus manifestus fieret Rex eorum.

Eum & contra Arianos olim usurparunt patres. Si
 enim Ioannes vox, & is qui sequitur præcursorē, ver-
 bum est; Si præparat viam ante faciem Dei, ante faciem

meam inquit, Deus igitur est, cuius est præcursor Ioan-
 nes. Et propterea, (Epiph. hæ. ef. 69.) Ego vox clamans
 in deserto, Vox est præparatiua auditus hominum. Primum
 enim inarticulatam vocem sonantem reddere solent clamantes, Christus
 è longinquo vocantes eos, qui ab ipsis aliquid audire debent. Et ergo Deus,
 ubi illi vocem solam audierint, & mentem ad audiendum con-
 uerterint, aureq; præparauerint, tunc is qui sonantem vocem
 emisit, de cætero distinguit sermonem, quem dicere voluit. Sic
 etiam Ioannes vox fuit, aures hominum præparans. Non enim
 erat ipse Verbum, sed post ipsum venit verbum, propter quod
 præparatiua vox fuit, siue facta est. Et propterea dicit, Vox cla-
 mantis in deserto præparate vias Domini. Vox enim præparat,
 Dominus autem ingreditur vias præparatas. Et vox loquitur,
 ut præbeat audientiam. Vbi vero auditus otium egerit, tunc
 sermo in aurem suscipientium mittitur. Nusquam igitur re-
 prehendet Arius & eius complices Dei veritatem, semper illu-
 minantem corda fidelium, ut ne euerantur à salute in verbo
 filio Dei in veritate incarnato, & semper genito.

VERSVS 2.

Et dicens: Pœnitentiam agite, quo-
 niam appropinquat regnum cœ-
 lorum.

QVÆSTIO II.

An iusserit pœnitentiam agere?

§. 1. Non est ad Deum reditus peccatori, nisi per
 viam pœnitentiæ. Qui enim nocuit, recon-
 ciliari non potest, nisi retractet, factum nolit, atque e-
 mender. Magno conatu nominis vim, ac deinde rem
 ipsam ex animis hominū amouere diabolus conatur, inuenit lo-
 Omnes Caluniani sedulam illi operam præstant, & cum eim
 ne pœnitentiæ nomine offendantur, Resipiscentiam
 subit. tuunt, minore vocabuli damno, si non sensu et-
 iam nouatores essent. Beza breuiter omnia complecti
 conatus est. Vulgata: [Pœnitentiam agite. Erasmus
 quoq; eodem modo. Sed addidit, vitæ prioris, quam
 interpretatione multas ob causas repudio, sed ob eam
 potissimum, quod multi impetiti occasionem ex hoc
 dicendi genere arripuerint fallarum opinionum de
 satisfactione, quibus hodie agitur Ecclesia. Cæterū
 me (arrogant) quum est verbum absolutum, proprie signi-
 ficat, post factum sapere, & de errore admissio ita dole-
 re, ut

D 3

te, vt

re, ut corrigas: quod latinis proprie significat Respi-
scere. Itaq; proprie nunquam ponitur, nisi in bono: ut
(meo quidem iudicio) Ausonius in illo suo epigram-
mate omnibus notō μετάνοιαν porius, quam με-
τάνοιαν dicens fuerit, si verus penitenti ratio permi-
ssisset: semper enim cum μετάνοια coheret ὁ σωφρονισμὸς;
Sicut hæc duo recte continguntur à Plutarcho in
Dialogo περὶ τῶν ἑδῶν φρονιμώτερος; At vero με-
τάνοια declarat post rem aliquam factam sollicitum
esse, & anxium: pro quo Latini dicunt, penitere: atq;
id etiam usurpari potest in vitio. Neque enim proprie
completur vitæ & consilii mutationem in melius
(ut quidam tradunt,) sed simpliciter sollicitudinem
quandam, καὶ δυσχερίαν (id est displicentiam) ex pri-
mit, quæ facit ut rem factam, seu bonam, seu mala sit, in-
fectam esse velimus, etiam quum non est novo consi-
lio locus relictus. Plutarchus de discipulo adul. (ubi et-
iam abutitur nomine μετάνοιας; pro μετάνοιας) διγ-
γο μετάνοια, id est, mortuum vocat. Græci Theologi κατανύξιν,
quod animum sauciet. Latini recedentes contritionē
vocant, quæ si fuerit κατὰ τὴν ἰσχυρίαν, tum gignit μετάνο-
ιαν, (ut declarat Apost. 2. Cor. 7. 10.) Sin minus; iter-
um ad maximum quodq; scelus, & tandem ad despera-
tionem. Ita Matthæus de Iuda traditore loquens, με-
τάνοια δὲς, inquit, ἀπέπεσε, non μετάνοια δὲς: t. i. iustitiam
significat à qua est absorptus. Sic etiam apud Paulum,
2. Cor. 7. 8. μετάνοια δὲς, declarat dolorem capere ex eo
quod factum erat: & Rom. 11. 29. Dona Dei dicuntur
ἀμετάνοιας, id est, eiusmodi ut non possint ipsi dis-
plicere, quum semel placuerunt: quod Hebræis de-
clarat vocabulum נחם Nacham, quum μετάνοιας potius
significetur verbo נשׁוּב vnde תשובה תשובה The schu-
ba, id est, conversio.]

Non dissimilia sunt, quæ alii adferunt. adeo ut tan-
dem definierint, Penitentiam non esse nisi novæ vitæ amo-
rem, non detestationem veteris. Ita Luther. ad Vicarium
ordinis sui anno 1518. Vide nostrum Bellar. l. 1. c. 7. de
penitentia.

§. 2. Mihi in primis deplorata causæ indicium ef-
fere certissimum videtur, verba omnium veterum Pa-
trum mutare, quasi vel verbis idoneis vii non potue-
rint, vel vim eorum non intellexerint. Penitentiam eni-
m vocabant, non respicientiam. Primus inter Chri-
stianos de penitentia librum scripsit Tertull. Vbi in-
itio Ethnicos reprehendit, quod penitentiam optimis
operibus itegrent, contra poenitentiam malorum le-
vulus in. ubert. Eam dicit verrentem, radentem, foras abij-
cientem. Penitentiam innotet, ait dicere Ioannem. Peni-
tentia igitur vocabulum retinendum, quia semper in
Ecclesia fuit. Deinde non modo conversionem ad bo-
num, sed malitiam detestationem continet, Penitentia
errorum, inquit Tert. reperta veritate, poeniteat amass, quæ
Deus non amat. Et c. 4. Qui per delictorum poenitentiam in-
stiterat domino satisfacere, diabolo per aliam poenitentia po-
nitentiam satisfaciât. Et c. 6. Peccator ante veniam desistere se
debet. Eandem c. 9. describit, cibo, potu, laico & cineri incu-
bare, corpus sordibus obscurare, animum mororibus deicere, il-
la qua peccavit tristi tractatione mutare. Scripsit ergo con-
tra Montanum Tertullian. Cyprianus de lapsis con-
tra Novatianum, & ad Novatianum. Pacianus duas
Epistolas de penitentia. Item Ambros. l. 2. de penitē-
tia. Fulgentius l. 2. de temis pecc. Chrysostomus aliq;
frequentissimam mentionem poenitentia faciunt.

Ex Cypriano, Augustino, quid opus testimonia addu-
cere? Omnes libri pleni sunt, non nisi raro respiscen-
tes, semper poenitentes, & poenitentiam appellant,
& non modo emendationem, sed dolorem quoq; præte-
ritorum definiunt. Hinc Augustinus ait, Penitentem
esse sibi ipsi iratum. Quem poenitet, eum secum rixari. Quem
poenitet, eum punire seipsum. Penitentiam esse crucem fidelium.
In penitentia adesse accusatricem cogitationem, restem con-

scientiam, carnis timorem. Penitentiam certam non
facere nisi odium peccati, & amorem Dei. Cyprianus quot
epistolis de penitentia agit? Dolorem tamen, gemit-
tus, & lacrymas requirit. Cum igitur à Christo nato,
Ecclesia latina semper penitentia nomine utatur, eum
omnia Concilia. Patres illo verbo utantur, eum nemo
illos reprehenderit; eum post mille quingentos an-
nos linguam maternam mutare cogunt Noua-
tores?

§. 3. Causas tamen Beza audiamus. μετάνοιας est
proprie respiscere, & ita dolere ut corrigas. poenitere etiam in
malo esse potest.

Respondeo, nullum quidem esse periculum, ne Roma vi-
cum penitentiam exigimus, bonæ rei poenitentiam poeniten-
dicamus, peccati nos poenitet, non boni operis. Tot tamen non
milia Episcoporum, doctorumq; concionantium, & exiguus
scribentium, non timerunt, ne petuerant de bonis
poenitentiam docerent: quia poenitendi vocabulo ut-
tebantur, non respiscendi.

Deinde etiam moneo potius utendum vocabulo
poenitendi, quam respiscendi; quia illud non modo
voluntatis commutationem, sed etiam detestationem
odiiq; continet vitiorum. Quod vero ait Auso-
nium μετάνοιας quæ facti, non factique poenæ exigit, dici, id
fecisse metri causa ridiculam est, vitium doctum, ne
malum verbum faceret, malum mendacium proferre
voluisse. Poteratne dicere.

Sum Dea quæ facti, non factique poenæ exigit.

Nempe ut poeniteas, μετάνοιας vocor?
pro his verbis: Sic μετάνοιας vocor? Melius è tribus bre-
uibus vnam syllabam produxisset, quam in re nota
mentiretur. Cur hoc Ausonius? quia notat, quid
Christianis esset μετάνοιας. Nempe quæ exigeret facti
& non facti poenæ. Sic Tertull. l. de poenit. c. 2. Non ta-
cet Ioannes, Penitentiam innotet dicens, tam enim Salus na-
tionibus appropinquabit Dominus, scilicet asserens secundum
Dei promissum. Cui præministrans poenitentiam destinabat
purgandis mentibus præpositam, vii quicquid error vetus in-
quinaisset, quicquid in corde hominis ignorantia contaminaf-
set, id poenitentia verrens & radens, & foras abiciens mun-
dani pectoris domum superueniente Spiritu sancto parer, quo
se ille cum celestibus bonis libens inferat. Horum bonorum v-
nus est titulus, salus hominū; et minime pristinum abolitionem
præmissa.

Nobis poenitentiam veram describit ingeniosus
exul.

Poenitet, si quid miserorum creditur vlli.

Poenitet, & factio torquet ipse meo.

Cumque sit exilium, magis est, mihi culpa dolori.

Estq; pati poenam quam meruisse minus.

Denique Beza μετάνοιας esse, quando cum dolore
cortigitur, abstrahitur. Eum & Pilator hoc loco, Tria
ad μετάνοιας requirit, displicentiam vitæ antea actæ, & inna-
te nobis corruptionis; desiderium gratia, propositum emenda-
tionis; at hæc omnia nobis melius poenitentia, quam
respicientia nomen indicat. Ille Respicere interpret-
tatur, dolentes de peccatis admisso, confugite ad gratiam Dei,
&c.

§. 4. Etiam Græca dictio μετάνοιας, non modo
consilii & voluntatis mutationem; Sed etiam de
præteritis dolorem continet. Deinde quod vnicum
est Beza præsidium, id debile est. ait ille μετάνοιας
etiam esse cum boni operis poenitet: μετάνοιας cum
mali. At vero cum μετάνοιας sit, post intelligere, mutare
sententiam, fieri potest, ut errore bona damnet, mala
probet. ita sane Synes. οὐ μετάνοιας, εἰς αἰετοπεποινησιν
τὸν ἀνδρα. Non me poenitebat beneficiis viro, cum
negat se de bono præstito μετάνοιας poenitere, & stendit
potuisse se poenitere. Vbi ventriter tentes, non respici-
scebam me bene fecisse, literarum columnæ à S. Hiero-
nymo audies.

Satis

Satis haec sumus in iudiciis grammaticis, & græde igno-
 rantia Bezana supercilium tulimus; item dec dat
 Chryllostomus, & docet penitentiam cum sollicitu-
 dine, & anxietate habere. Plures in Homiliis de peni-
 tentia ad populum habuit; eam semper μετάνοιαν
 vocat. Eam dolore animi, contritione, & corporis afflic-
 tionibus, emendatione morum definit. Hom. 9. Eam
 ait μετάνοιαν εὐνοῖαν τῆς ἀμαρτίας. Imò in omnibus pene
 λέγειν, καὶ τοῦ ὄντος, & τοῦ πόνου, dolorem, contritionem, la-
 chrymas requirit. Flere iubet. ita Hom. 4. in 2. c. Ep. 2.
 ad Cor. ἀπὸ συντριβῆς τῆς καρδίας πλὴν μετάνοιαν,
 sed contritum animum qui peccauimus. Et eodem loco
 de Davidis penitentia. ἵκεται τὴν καρδίαν δαυὶδ. Idem ἐν
 κατὰ τὸν νότον μετάνοιαν. Τρεῖς μετάνοιαν ἐκείνην ἐπὶ τῇ
 ψαλμῷ, &c. τὴν αὐτὴν ἀμαρτίαν ἐν τῷ αὐτῷ πόνῳ (ἀντὶ τὴν
 ὁμοίαν, αὐτὴν αὐτὴν καρδίαν, καὶ τοῦ ὄντος ψυχῆς, καὶ μετὰ
 τοῦ αὐτοῦ πόνου τὸν πόνον, καὶ μετὰ τοῦ αὐτοῦ πόνου τὸν
 πόνον). & David, videamus igitur quomodo ipsam penituerit;
 μετάνοιαν. Tres dies sedet super cinere, &c. at peccatum aliter
 absterfit, humilitate, contritione cordis, compunctione anime,
 non in eadem incidendo, semper peccati memoriam recolendo.
 Denique concludit: cor enim contritum & humilitatum ha-
 buit, quod maxime peccatum abstergit. Καὶ δὲ τὸ τοῦ ἐξουλο-
 γησθαι, τὸ τοῦ μετάνοιαν. Hoc est confessio, hoc penitentia. Vi-
 demus igitur μετάνοιαν Chryllostomo docente, tota
 Græcia contritente, nō nudam animi mutationem,
 sed contritionem insuper, doloremque significare;
 quemadmodum & latinum verbum penitentia.
 Quin & Dactant. lib. 6. cap. 24. Idem de ipsius penitentia tri-
 buit.

§. 4. Quod Beza idem ait Hebræum צני, esse με-
πειμέλοισι, non μεῖνοσιν, iterum nos fallit. Nam
seputinata crebra verunt μεῖνοσιν. 1. Reg. 15. 25. Ier.
4. 28. & 8. 6. & 18. 8. & 18. 10. & 31. 19. Amos. 7. 3. 6. Ion.
3. 16. Zach. 8. 14. Mihi fatis est, in his Bezam eiaque
admiratore: à propheta corripit, dum ait Ierem. 18. v.
10. μεῖνοσιν περὶ ἀγαθῶν. Vbi vñtur verbo de boni
peniētia.

Significat quidem **חַשְׁבָּה** conversionem & pœnitentiam, quamvis D. Petrus Act. 3. 19. coniunxerit, sed tamen illa conversio non est simplex mutatio; sed qualem Dominus præcepit. Convertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. In Syro est **חַשְׁבָּה**. Convertimini, redire. Sic **חַשְׁבָּה** Thuberba Isaiæ 17. & 57. pœnitentia, atque hoc modo usurpat Hebraei frequentissime verbum **חַשְׁבָּה** Schub. pro reditu ad dominū, quisi pœnitēdo

§. 5. Non fuit novitio errori, quod Tertulianus l. 2. aduers. Marcionem c. 24. monet. In Graeco sonus paenitentiae nomen ex animi demutatione compositum est.

Non obstat hoc illi quod nos diximus, nec Bezam adiuuat. Marcion cum legerit in scripturis Deum pœnitere; etiam delicti eius accusabat. *Sic & pœnitentiam apud illam praece interpretatur, quasi proinde mobilitas, vel improvidentia, imo iam ex delicti recordatione pœniteat. quoniam quidem dixerit, penituit, quod regem fecerim Saul praescribens scilicet, penitentiam confessionem sapere mali operis alienius, vel erroris. Porro non semper. Euenit enim in bonis factis pœnitentia confessio ad inuidiam & exprobrationem eius qui beneficii ingratus extiterit. Cui re pōdet Tertullianus apud Deū nec boni, nec mali esse pœnitentia. Nam & hoc ipi, inquit, eadem scriptura determinat, dicite Samuele Sauli. Et non conuerteret, neque pœnitentiam ageret; quia non sicut homo est ad pœnitendum. Hec igitur definitio in omnibus aliam formā diuinae pœnitentiae statuit, quae neq; ex improvidentia, neq; ex illaritate, neque ex illa boni, aut mali operis damnatione repperetur, sicut humana. Deinde quaerit: Quis ergo erit mos pœnitentiae diuinae? Respondet: Iam reuertet, si non ad humanas condiciones eam referas. Nihil in aliud intelligitur, quam simplex conuersio sententiae prioris, quae etiam sine eius reprehensione possit admitti, etiam in homine, nedum in Deo, cuius*

omnis sententia caræ culpa. Deinde hæc ædici ostendit ex derivatione Græcæ nominis. Nam & in Græco (sicut sententia est penitentia nomen, non ex delicti confessione, sed ex animæ mutatione compositum est, quam apud Deum propter meritum operis mutatio. *variatio. sese occurrere offendimus.* Tertullianus igitur aliud non ostendit, quam *ut quædam, vel ut maior* esse ex vi nominis secundam curam, aut cogitationem, qua prior mutetur. & non opus vi damnationis prioris sententiæ contineat. Hoc nos quoque dicimus; nam generatim illa ita significant, quocirca & Deo tribuuntur; non tamen hoc voluit ostendi, non inuim penitentiam talem esse, sed plane, ut supra ostendit, contrariam. Si enim id, o hominum penitentia solam conversionem sine dolore, & derelictione peccati continet, quia Dei præsentia talis est: confertur parum de rationationis. Homine in seipsum, non mutare penitentiam, cum ad Deum convertitur; quia Deus quamvis omnia mutet, facit tamen id de creto, sententiæque profus inmutabili; rem non mentem mutat.

§. 5. Porro quid significarit illud ; *μετάνοιαν*, nos
Ioannes & praxi ipsa docet. Hoc enim fieri voluit,
quod penitentie fecerunt ; non solum autem conuer-
sionem, sed etiam dolorem praterita culpa ostende-
runt. Primo enim *venerunt, ut baptizarentur*, a quo ita à
peccatis absoluerentur. Deinde *confitebantur peccata*,
quæ confessio non erat historica narratio, sed cum a-
nimi contritione, ac dolore. Nullam enim priorem a-
liam confessionem scriptura agnoscit. Hic igitur verbo
μετάνοιαν, hæc omnia intelligebant, aquam
ingrediebantur, & hyberis quidem solibus, peccata
sua confitebantur, atque hæc ipsa Dei iussu Ioannes
præstabat. Quod igitur alia nunc opis interpretatione,
cum illa Ioannes Ecclesiola rectissime sententiam
sui doctoris intellexerit ?

QVÆSTIO II.

*An pœnitentia sit prior, an posterior remissione
peccatorum?*

§. 1. **C**irca præterita delicta, ratio p[ro]fiscis hæreticis
fuit, ne p[en]itentia videatur peccata dari. Ideo so-
la fides labetur è manibus. Hinc illa Rigidorum
Calvinianorum axiomata. *Homō non agit p[en]itentiam,
antequam iustificatus sit, adeoque ne potest quidem.* Sibrand.
contra Voist. pag. 99. Voist. in eius errore §9. & erro-
re 92. Certissima regula est: bona opera non præcedunt iusti-
ficandum, sed sequuntur iustificatum. Itaq[ue] impossibile est, im-
pium per p[en]itentiam iustificari. Calvinus hoc loco con-
tendit, & l. 3. inst. c. 3. §. 2. P[en]itentiam præcipi, non vt
eum ad curam regn[um] c[oe]lorum, sed quia ad iusti-
ficandum c[oe]lorum, gratia, & salus; ideo ad p[en]itentiam
vocari. Arsane finem proponit, & medium, finis est
regnum c[oe]lorum, iam iam patefaciendum; iter est
p[en]itentia.

Verum orthodoxa sententia est, veram pœnitentiam à Deo gratuito donari peccatoribus, cam autem operari remissionem peccatorum.

Ver sime Chrysostomus hom. 5. de poenitentia. prius re-
 missio peccatorum solum est salutis, & premium poeniten-
 tiae. Hinc vocat poenitentiam φάρμακον εἰς σωτηρίαν, Remissio
 φάρμακον ἐξ ἀλάφου, τὸ ἡμῶν ῥάπισμα. Medicinam peccatorū
 in salutem, medicinam abstergentem nostra peccata. poenitentia
 Opposuerunt ei illis periculosioris erroribus scilicet Atoni-
 niani, alique prudentiores Calviniani. Vossius loco
 citato. [Et praeterea omnibus in scriptura locis refe-
 litur, ubi poenitentia requiritur a iustificandis, tanquā
 conditio praetia, seu tanq̃ medium adsequēdi remissio-
 nis premium.

stus opponit mollibus vestibus, quales sunt etiam illae, quae sumptuosae, & valde preciosae non sunt.

Denique veritate coacti Caluini, Daniel Tossanus, alijque fratrum tuorum molliem oppugnant. Caluinus enim rusticano victu & vestitu contentum fuisse ait. Tossanus ait fuisse similem vestibus prophetarum, 2. Reg. i. Vestitum autem eius fuisse minime mollem, sed abiectum, vilem, austerum. Imo monuit Cilicium fuisse. Et cilicium habitum fuisse penitentium, ad testandum vel luctum, vel contritionem: Vide Gen. 37. Ier. 4. asper ergo vestitus erat, non mollis, non mediocris, sed durus, abiectus.

Tertia opinio est; non è pilis cameli contextum; sed è pelle fuisse. Caluinus per irrisum eam sententiam Monachus tribuit. Tandem, inquit, accessit nimis crassa infirmitas, quod ex pilis fecerunt integram pellem. Non fecerunt illi pelle, sed vestem è pilis, hoc est villosa pelle nonnulli fuisse arbitrati sunt. Beza sane non veritus est Caluini, quem tamen doctissimum interpretem vocat, solet, censuram; ille enim ex pelle vestem fuisse existimat. Ex pilis camelorum, inquit, villosam videlicet: cuiusmodi fuit prophetarum amictus, vt 2. Reg. i. 8. & Zachar. 13. 4. Auctor Epistolae ad Hebraeos vocat *μακρωτός*, & *ἀγρία* de qua, ex villis videlicet, & capris pellibus villosis confectam. Heb. 11. 37. quo loco idem Beza, ait Ioannem pro veste exuitas cameli gestasse. vocatq; viles & asperos amictus. Porro mihi videtur probabilius, non è pelle, sed pilis vestem fuisse. Cum, quia pilorum non pellis mentio sit, cum tamen Zonam pelliceam fuisse memorat, de tota veste id non taciturus. si ex pelle confecta fuisse: Tum vero quia pellem camelinam rudem praefertim, & setis hispidam, portatu nimis grauem, & ob duritiem etiam ad gressum, motumq; incommodam existimo, vinceret enim & includeret membra, non modo tegetet.

QUESTIO II.

Quis Ioannis victus?

§. 1. **L**ocusta, & melle siluestre. De melle siluestri non est magna inter auctores controuersia: constat enim ex descriptoribus terrae sanctae, adeoque ipsi facit literis Ierusalem mellis copiam in Palaestina fuisse. 1. Reg. 14. 25. in arborum cauitatibus, petrarum scissuris, atque adeo in ipsa terra mellificabant apes. praestabat id dierum serenitas, florum copia, fontium & quotidianorum opportunitas. Nec mali saporis mel illud fuisse credidero, sed quia ex herbarum odore, & sapore nobilitatem habet, in eremo vero non erant illae florum delicias, quae locis cultis; ideo detentus domestico fuisse in confesso est.

§. 2. De locustis permagna est disputatio. Beza ita exponit: Locusta, *ἀκρίδες*. Laborant plurimi in huius nominis explicatione. Nonnulli enim existimant ita vocari summas olerum partes. Alii caneros interpretantur, quos ad Iordanis ripam, tanquam in Lege prohibitos, abiecerint piscatores. Sed haec explicatio prorsus absurda est. Neque enim villos caneros Graeci vocant *ἀκρίδες*, sed squillas *κακρίδες* dicunt. Vnde vero squilla in Iordane, cum praefertim in mare non influat, sed arenis absorbeatur? Deinde non dubium est, quin Ioannes cibus in Lege prohibitis vesci nec debuisset, nec voluerit. Denique sunt, qui ex *ἀκρίδες* fecerint *ἀκρίδες*, quo nomine Graeci pira syluestria vocant: sed repugnat omnium Codicum consensus. Nos veterem interpretem sequi non dubitamus, nam solitos fuisse in Oriente & apud Ethiopeas quoque nonnullos populos fumo & sale duratis locustis vesci, ex Plinio, Strabone, & aliis liquet: & a Mose namerantur locustae, ubi ciborum discrimen explicat, vt quidem omnes hebraeorum vocabulum *אַרְבֵּעַ* interpretantur. Vox autem Syriaca *אַרְבֵּעַ*

qua vititur Syrus interpret, à verbo Hebraeo deducitur quod colligere significat, sicut *אַרְבֵּעַ* multitudinem, & quod agminatum volent, dicuntur eiusmodi bestiola: & reperitur ea significatione vocabuli istud Syriacum Eisa 40. 22, & Nahum 3. 15. & 17. Sed & in Graecia *ἀκρίδες* (quaecunque sit tandem huius nominis significatio) fuisse inter villosiores cibos numeratas constat ex Aristophane in Acharnens: Et apud Plutarchum in Symposio Thales ita loquitur, *καὶ γὰρ οἱ ἀκρίδες καὶ οἱ κύνες ἀντὶ τῆς πύλης καὶ οἱ σκύλακες ἐν τῷ εἶδει οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' ἐν τῷ ὄρει τῷ ἐν τῷ ὄρει, ἀντὶ τῆς πύλης καὶ οἱ σκύλακες ἐν τῷ εἶδει οὐκ ἔχουσιν, ἀλλ' ἐν τῷ ὄρει τῷ ἐν τῷ ὄρει*. Certum est autem significari hoc nomine tenuissimum victum & maxime parabilem. Annotat etiam Epiphanius *κατὰ Ἐπιστολὰν*, nonnullos Iudeos deprauate pro *ἀκρίδες* legisse *ἐγκρίδες*, quod nomen declarat bellaria ex melle.]

Orientalis locustis vesciebantur. Plin. l. 11. 29. Viles cibos fuisse constat, at non infalubres, Leuit. 11. 22. conceditur in cibum locusta. *לֶחֶם הָאֲרָבָה* locustalium. *stam comederis in specie sua*, hoc est, omnis illa species permixta est. *Ἀκρίδες* dicitur, *ἐν τῷ ὄρει τῷ ἐν τῷ ὄρει*, quod super herbarum cacumina gradiatur. Qui caneros finxerunt, sunt centuriatores l. i. cent. i. cap. 6. Verum nusquam *ἐγκρίδες* vocantur cancri, nec sane, quod illi voluerunt ita lautiores faceret Ioannis victum. Cancrini enim ne nunc quidem nisi bene pastis proponuntur, inutili mora esurientem detinerent. Quin cancrorum sine conditura insipida caro est; Ioannem autem eas delicias quae fuisse, nequaquam dicendum est.

§. 3. Errant, qui Ioanni tenuem quidem, & frugalem, sed tamen communem victum attribuunt. Nam quamuis in Aethiopia locustis vescantur, vt ait Plin. l. 6. dicatque l. 11. c. 29. *eas apud Parthos in deliciis fuisse*. idemque testetur Hieronymus, l. 2. ad Iovinianum: non tamen nisi pauperiores ita victitabant, & quod ad rem praesentem facit, aliis illi quoque cibis utebantur. Nunc cancri, fungi, limaces, alia in deliciis sunt; at sane si cui illa sola darentur, misere se victitare non falso existimaret. Bullingerus ita dietam Ioannis describit. [Porro victus siue cibus Ioannis erat parabilis, & qualem ea loca suppeditabant. Nihil ille curabat peregrina vina & laetitias aliunde importatas, locustis & melle syluestri victitabat, hoc est, temperantissime. Nam per species genus intellexit. Hoc ipsum significans etiam Christus apud Matthaeum, Venit, inquit, Ioannes nec edens, nec bibens, id est, temperantissime & sobriissime viuens.]

Tandem concludit: non esse multis disputandum de locustis, & melle siluestri, cum ista nominans tenuem intellexerit victum. Mihi Bullingerus haud multum ab infania abfuisse videtur. Scriptura ait. Elcaeius erant locustae, & melle siluestre. Hoc est, inquit, cibus erat parabilis, qualem illa loca suppeditabant. At loca illa, vt supra ex Bullingero audiimus, cum desertum Ioannis describeret, multas delicias suppeditabant: Plures quam vix vlla Germaniae pars. Itaque per locustas & mel intelligit, non speciem huius escae, sed genus, omnia nascentia è terra; deinde vitulos, aues, aliaque, quibus temperantissime utebatur. Quid enim negat illi, cuius in laude ponit, vina peregrina, & laetitias aliunde importatas non curasse? an obsecro vinorum vsu, aut laetitiarum maior copia, quam in Palaestina, in Iudaea, qua ligabat ad vineam pullum suum, & ad vitrem asinam suam? Lauabat in vino stolam suam, & in sanguine vespallium suum? Non igitur illa laudantur in Ioanne, quae sunt boni & frugalis patrisfamilias, dapibus inemptis uti; sed magna in victu asperitas significatur, non sola sobrietas. Quid quidem hoc ex loco clarissime probatur; Nam ea seueritas in praecurfore erat, vt Christus dicat, Venit Ioannes (Math. 11. 16.) nequa mandu-

Locusta ci-
bus orien-
taliū.

Locusta nā
sunt can-
cri.

Cancrini sa-
turorum
cibus est.

Sola locu-
sta nō sunt
delicia.

Bullinge-
rus lautum
Ioannem
facit.

Nulli in
Iudaea
supra.

Locusta
seu can-
cri.

Herbarum
cibus.

Squilla.

Pyra.

Ioannes
communi
cibo non
v-
sus est.

manducans, neque bibens, & dicunt Demonium habet. Hoc est, non vitur vitato alijs cibo, solo melle & locustis, quæ licet cibi sint humani; non tamen ista sola vllus vnquam vsurpat. Si speciem pro genere posuit, quomodo improbi calumniabatur; Ioannem ope demonis, non autem humanis viribus posse tantam inopiam tolerare. Deinde elidit illam expositionem comparatio quam adducit Saluator, cum sibi illum confert. *Veni filius hominis manducans & bibens*: Temperatissime, & sobriissime Christus vixit; nunquam ne latum vnguem quidem, vel lautitia ciborum, vel auiditate, vel copia vllam in partem à perfectissima temperantia norma recessit. Temperantia & sobrietas Ioannem superauit, Ioannes cum appetentia ciborum, alijsque vitiorum fomitibus, & affectibus depugnauit, in Christo omnia perfectissima fuere. Si Ioannis ieiunium in parabili victu consistit, si in eo, laudatur quod vina peregrina & importatas lautitias non sequeretur, vt illis temperantissime vteretur, quæ domi nascebantur, ideoque dicitur, neque manducans, neque bibens. An ergo filius hominis manducans & bibens ideo dicitur, qui vina peregrina & lautitias importatas quærebat, nec illis temperatissime vtebatur? Absit ista de Ioanne, vel Christo sentire. Ioannes magno, imo miraculoso exemplo penitentia præiuit, Christus communi more victitauit, tantam Ioannis parsimoniam approbauit Christus, Dominum alio modo viuentem Ioannes odorauit.

Ioannis
temperantia
non in solis
fugiendis
delicijs fuit

QVÆSTIO III.

An Ioannes ista austeritate peccarit, & an fuerit hereticus?

§. 1. **H**ORROREM mouet illa quæstio; quomodo enim ille Angelus Dei, Propheta altissimi, alter Elias, quo nemo maior inter natos hominum fuit, tam grauiter præfente Domino deliquit? Hoc tamen nuper inter Iubilorum infanias defendere ausus est Wolffgangus Frantzius Academia Wittenbergenfis professor, qui vt thesaurum Ecclesiæ tolleretur, Baptistam graui censura incescit.

„ Ita thesi 191. insanit. [Porro opera supererogationis augere cupit Ioannis Baptista, 1. asperitima vita, de qua inter alia dicitur nos in scripturis ostendere nō posse, vbi Deus istam asperitatem imperauerit. 2. ex eiusdem respicientia & vitæ nouitate, qua ipse, qui nunquam à Deo alienus fuit, nunquam indignus erit.

„ 192. Quod attinet ad historiam de asperitate vitæ Ioannis Baptista, ibi non est quæstio de facto, hoc enim concedimus, quia à sacris litteris commemoratur, sed de iure, vtrum recte talem asperitatem æmulatus fuerit Ioannes.

„ 193. Non recte fecisse Ioannem, inde patet. 1. quia „ lex Moſis Ceremonialis tum nondum erat abrogata. „ Et lex illa plures admitteret cibos, quam quos solos „ Ioannes comedeat. Vnde Christus discipulos ad lucos emittens dicit eis, Luc. 10. 7. Quicquid vobis „ apponitur, edite, nimirum non prohibitum lege Moſis. 2. Quia illam rigiditatem Essæam & Pharisaicam „ pariter Christus ipse carpit Matth. 9. 16. 17. Marc. 2. 21. 22. Luc. 5. 36. 37. 38. 39. Vbi doctrinam Phariſaicam, & Ioannis quoque de nimis ieiunijs vocat „ vestimentum vetus vtres veteres. Legatur præ reli- „ quis in hanc sententiam ista rectissime explicans la- „ cobus Faber Stapulensis in commentarijs initiatorijs „ super 4. Euangelia.

Frantz-
ius accu-
sat, de-
senſore
Christo.

194. Et istam prauam consuetudinem contrariam legi Dei, & à Christo tum improbatam, contraxerat Ioannes Baptista inter Essæos, siquidem tales fuisse mores Essæorum ex historicis liquet, nimirum gaudebant esse remoti à frequentia, seculum & solitudinis cultores, habere victum herbarum, & fructus arborum, fugere cibos animales, sicut antea fecerunt Pythagorici.

Audiuius tenebrionem contra Ioannem, qui erat teste Domino, lucerna lucens, & ardens, disputantem. Rationes eius perpendamus.

§. 2. Historiam igitur veram esse concedit, & suis collegis contradicit, qui austeritatem Ioannis suis moribus emollire sunt conati. Ille tamen istis nequior est; nam illi commodè, vrbane nequius vultum, & victitasse tradunt; hic vero flagitiose austeritatem esse sectatorem asserit, & hæreseos accusat.

Quid igitur peccauit? Non recte fecisse probat, quia lex Moſis plures cibos admittebat, quam quos solos Ioannes comedeat. Linguam ille non mentem habet, qui sacrificiatur. Lex plures cibos permittebat, peccauit igitur, qui plures non comedit. Nullumne inter imperium legis, & permissionem est discrimen? An lex Christiana, quæ permittit omnia, quæ in macello veneunt, & alia quorum precia maiora sunt, turdos, coturnices, perdes, ficedulas, atragenas, phasianos, etiam hisce vesci imperat? At sane hæc nominandi, quam edundi plerisque maior est copia. Nulla ne virtus est placitis abstiniisse bonis? nonne in regio mensarum apparatu rectius faciunt, qui vno alteroue ferculo famem pellunt? An Franzius locustas edere iubetur, quia non prohibetur?

Bullingerus, vinis peregrinis & importatis lautitias abstiniuisse affirmat. At peregrina vina, & importatas lautitias, si cum sobrietate & gratiarum actione vtaris, non vetat lex Moſis: an ergo peccauit istis non vtendo?

At Christus discipulis suis plura permittit Luc. 10. *Quidquid vobis apponitur, edite*. Esto sanè, illi hac potestate vsi sunt, Ioannes arctiorem sibi abstinentia legem indixit, non ideo peccauit Ioannes iuri tuo renunciando, quia discipuli bene fecerunt vtendo: Licuit Apostolo Paulo de Euangelio viuere, quemadmodum & ceteris Apostolis, sed maluit sine sumptu ponere Euangelium. De altari viuere poterat, nec illi trituranis os obturandum erat magis, quam fratribus Domini, & Cepha, mori tamen mauult, quam euacuare gloriam suam. Quod vero ait, Ioannis ieiunium à Christo reprehentum, calumnia est. Matth. 9. 16. & 17. Marc. 2. 21. 22. Luc. 5. 36. 37. 38. non carpit Christus. Non enim Ioannis nimia discit ieiunia, nec vocat vtres veteres, aut vestimentum vetus. Sed discipulos suos tirones, infirmos, ieiunium nondum ad noua, & grauius toleranda duratos. Ex- cusat igitur suos, non accusat Ioannem. Quod ex hendi-

hoc loco constat: nam dicit, non esse conueniens, vt filij nuptiarum, aut thalami, quamdiu est cum ipsis sponsus, ieiunent, fore, vt postea ieiunent, quod eos præstitisse eorum historia, & Epistolæ docent. Quod si vtres veteres, & vestimentum vetus vocantur ieiunia Ioannis, quid ergo est vter nouus, & vestimentum nouum? Deinde si vitiosum fuit Ioannis ieiunium, fuit *idolotheotikeia*, ab ipso male electum, non igitur verus Doctor Ioannes fuit, præsertim hereticis, qui *idolotheotikeia* idololatriæ comparant. Tertio, ieiunium Ioannis Christus ipse laudauit, enim enim Matthæi 11. à v. 7. vsque ad 18. Ioannem laudasset subiungit: *Veni Ioannes neque bibens, neque manducans, & dicunt, demonium habet: ideo similem ait generationem illam pueri dicentibus, cecimus vobis & non saluati, la-*

Lex non
cogit nos
vesci cibis,
quos per-
mittit.

Qui con-
cessit absti-
nentia ieiunij
tuo met, super-
erogat.

Christus
Ioannis
ieiunium
non repre-
hendit.

Consequenter
Ioannem
recte laudat
propter ieiunium.

mentisimus & non plangens. Tanta igitur asperitate penitentia, quam monstrabatur, non tantum docebat, ut vita aeterna, oportebat eos excitari ad virtutem: & quia nec seueritate Ioannis, nec benignitate Domini conuersi sunt, exprobrat illis contumaciam.

At si contra legem Moysi fuisset illa vestitus, vitæque asperitas, merito dixissent Iudæi, demonium habet, ut quilegem Dei violaret. At tam Lutherani, quam Calviniani fatentur Iudæos impudentissimè, & calumniosissimè tam Ioannem, quam Christum fugi lassè, quibus nunc succedit Academicus Wittenbergensis, qui ut Papam euerat, Ioannem Baptistam Christo opponit: ut vel hinc patet, non esse hostes Papæ, nisi qui etiam sanctis inimici sunt.

Denique Ioannem Esauum vocat, eorum moribus imbutum, eorum discipulum. Essenos admodum laudant historici, liber Hebræorum, quem Iuchas vocant, Essenos Nazaræos appellat, quos 70. nominare solent *ἡρακλέους*, origo eorum ab Rechabitis, quidam eorum erant *Κοιτίσται*, alij *Μονάζοντες*, ita Iosaphus, alijque. Abraham Zachut, moribus optimis ait fuisse, odio habuisse lucrum, causasse fortationes, & Iosephus *Καταφρονήτας* fuisse *ἡσυχίας*. & lib. 18. cap. 2. *Ἐσσηνοὶ δὲ ἀνδρες ἀνδράς τὸν τρόπον*, optimis moribus præditos, cælibes, agricolæ, delicias, ut vitionis & ornatus exortes: de fato, quod illud crediderunt, bonum sensum habere potest. Si Esseni viri boni, & sancti fuerunt, non docuerunt Ioannem consuetudines legi Dei contrarias, si hæretici, ut fere sentiunt nouatores: Ioannem quoque eorum discipulum, & imitatore hæreticum faciant oportet, ut cuius vita tota huius diuina legi contraria, & a Christo improbat: cum tamen de eo dictum sit, & tu puer Propheta altissimi vocaberis, præbis enim ante faciem Domini parare viuentis, ad dandam scientiam plebi in remissionem peccatorum eorum. Quomodo ergo illa vox clamans hæretica fuit? quomodo baptizator Domini fuit infidelis?

Hæc generatim monere volui, ne quispiam totum est hæc calumnij, quas plenis mendaciorum plaustris deuenerunt, moueatur, cum vider, non modo Pontifices, Ioannes est & clericum, sed quod impium est, veteres martyres & eorum Ecclesias antichristianissimi accersi, imo S. Ioannem Baptistam, impietatis, & erroris accusari. Id Deum rogamus ne vquam illo ore laudemur, quo tant sancti tam impudenter accusantur, quia non magis a nobis quam ab illis recesserunt.

Video alia, quæ improbam illam opinionem sequuntur: Ioannem scilicet in ea vita perseuerasse, Christo non paruissè moneri & reprehendenti, atque ita in sua infidelitate mortuum. Nihil enim credendum de eo quod non in Scriptura ut illi asserunt, de penitentia eius, Scriptura nulla loquitur. Excusator etiam Herodes, qui hæreticum, cuius vita legi Dei contraria, licet non ea causa, occiderit.

VERSUS 6.

Et baptizabantur ab eo in Iordane; Consistentes peccata sua.

QUESTIO I.

Quomodo confessi sint peccata?

§. 1. **M**aleuolè, non modo ridiculè operosi sunt, qui negant hoc ex loco probari confessionem

nem Catholicorum. Non enim vilius meminì, qui illo argumento vtiatur, imò omnes docent nullo modo hanc confessionem fuisse sacramenta. Legem enim nouam, eiusque sacramenta negamus initium à Ioanne duxisse. In uriam igitur faciunt Calvinus, Beza, Chyzaus, qui ut insultandi occasionem nanciscantur, fingunt nos hæc verba ad auricularem confessionem detorquere.

§. 2. Constat tamen eos qui baptizabantur, confessos cum dolore, quod indicat Calvinus, & alij. Chyzaus confessionem esse ait ex animo peccatum agnoscere, & deplorare, fateri nos reos esse, verè dolere nos Deum offendisse, perere veniam &c. Hoc autem erat, quod Ioannes dixit, agere penitentiam: Falso Beza distinguit inter peccatorum *ἑξομολόγησιν*, & *ἐξομύεσιν*, hac contineri enumerationem, illa confessionem. Verbum *ἑξομολόγησιν*, & laudationem frequenter significat. Sed tamen crebro etiam est peccata singulatum profere. Leuit. 5. 5. & 16. 21. Num. 5. 7. Dan. el. 9. 20. Confessio *ἐν τῷ ἁλῶντι*, & *καὶ ἐξομύεσιν* τὸς ἀμαρτίας. & enumeratio peccatorum. Adhuc me loquente & enunciante peccata. Insigne igitur est erratum Beza cum ait Leuit. 16. 21. non esse *ἐξομύεσιν* peccatorum, cum 70. ita vererint cum Num. 5. 7. Eldr. 10. 1. Nehem. 1. 6. Psal. 31. 6. eodem modo vertant. Verum monet Beza frequentissimè cum de Hebræis agit fallere, ut qui alienis oculis, & fidei crediderit. Quam vero illud absurdum, quamque scurrile, A Cereris nos mysterijs confitendū morem didicisse. Vnde igitur Iudæi morem didicerunt? Nam & Lutherani, & hoc loco Aretius docet; Ioanni consilij causa peccata confessos, idque etiam Lutherani sequuntur. Cur illi à Cereris mysterijs mutuati sint, cum in veteri testamento sint exempla? cum Christiani in actis Apostolorum veniant *ἐξομολογούμενοι*, καὶ ἀναγνώσκοντες τὰς πειρὰς αὐτῶν, consistentes. & annunciantes, seu ut Beza vertit, indicantes facta sua, An in tria erant illa turpitudinum, & non potius Christianæ pietatis? Exempla confitendi.

VERSUS 7.

Videns autem multos Phariseorum & Saduuccaorum venientes ad Baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis vobis monstrauit fugere à venturâ irâ.

QUESTIO I.

Cur Pharisei & Saduuccæi progenies viperarum?

§. 1. **P**hariseorum ethymon vel à *ῥῆθ* separando, De secta do, vel potius à *ῥῆθ* exponendo legem distorsitimo, Saduuccæos à suo principe Sadoc. De illis in manibus versantur doctissimi tractatus prætoris mei Nicolai Serarij, Tiharesum, & Mineral. Hæc itaque omitto. Hoc loco progenies viperarum *γεννηματα ἐχιδνῶν*, appellantur, Syriacè *ܩܝܢܐ ܕܥܝܕܢܐ*, generatio Echidnarum, ita Syra vox *ܩܝܢܐ* Achadna est à Græca. Duplex appellatio: Viperæ vni nis causa recensetur ab interpretibus. Ambr. l. 2. in de dicta. Lucam c. 3. Laudari illos existimet, qui parentum vitia nequaquam imitentur, sed ad penitentiam veniant. Sincerè

Sunder enim venisse constat, non fide, fugere à ventura ira satagentes. Alij plerique sentiunt ex vitæ præteritæ malitia eos progeniem viperarum appellari. Nocentissimum est namque serpentum genus, viperæ, leni morfu perimunt. Alij ita dictam, quod vi perimat, alij vero quasi Viperam; Aristoteles enim ait *ἡ δὲ βίβλος ὡς ὁ κενὸν ἐν ὕδατι*, in membranis viuum parere.

Vipera est-figies Pharisæorum. Vipera proprium est, ut ait Plin. l. 11. c. 37. dentes condigimus, itaque innoxia videntur, cum tamen morsus sit immedicabilis: viua pharisaicæ hypocrisis, & calumniæ effigies.

§. 2. Causa cur adeo duriter agnoscentes peccata sua Ioannes excipiat, ut auctoritatem illis apud populum detrahat; Potentes etenim fuerunt, eosque populus audiebat, hinc crebro ab illis pericula, & seditones, adeo ut regibus quoque timendi essent. Nam Saducæi se e magnatibus & regibus adhaerentibus, eorumque vitia fouebant, quibus ex opum abundantia Epicuræorum secta conuenientior erat. Adhuc Ioannes Hircanus Simonis Macchabæi filius dicitur defecisse. Alexander certe suo principatu Phariseorum octingentos crucibus affixit, & in conspectu morientium cum aula pellicibusque epulatus est. Facinus inter barbaros etiam inusitatum. Vicissim se hodie, qui diuersas religiones sectantur, de Pharisæismo accusant. Interim omnibus dicitur. *Va vobis iheris, ad quos Phariseorum vitia transferunt.*

QUESTIO II.

Quæ ventura ira?

Pharisei §. 1. *Μετανοεῖτε* appellat, æternas inferni penas, quas miratur illos fugere conatos, quod Phariseos ingens teneret superbia, sanctosque se arbitrantur, id est omnes minas, omnesque calamitates à se abesse, quam longissime. Saducæi vero, qui nec angelum, nec resurrectionem crederent, adeoque pro anilibus fabulis infros, & manes haberent, nullo metu rerum post mortem tangebantur? Vtrique itaque longe aberant à via salutis. Puerile est quod Beza monet, vertendum, præmonstrauit, Erasmus, submonstrauit, *ἡ δὲ βίβλος* est demonstrare, ut & *δοκίμασαι*, ut conuertit etiam Syrus. Firmum contra eos argumentum qui penitentes iam fiducia speciali plenos aiunt. Nullam iram Dei timere. Si enim illi vere penitentes erant, & iram venturam fugiebant, non igitur certarent iram Dei nullam superesse. Non enim ut venturam fugimus, quod desisse nouimus.

§. 2. Irenæus aduersus hæreses, l. 3. c. 9. Ex his omnibus probat vnum esse veteris, & noui testamenti Deum. Matthæus enim apostolus vnum & eundem sciens Deum qui promissionem fecerit Abrahæ facturum se semen eius, quasi stellas celi, qui per filium suum Christum Iesum à lapidum cultura, in suam nos agnitionem vocauerit, uti fuerit populus, qui non populus; & non dilecti, dilecti, ait Ioannem preparantem Christo viam, his qui in carnali quidem cognitione gloriabantur, varium autem, & omni malitia completum sensum habebant, eam penitentiam quæ à malitia reuocaret, annuntiantem dixisse: Progenies viperarum, quis vobis monstrauit fugere ab ira ventura? Facite ergo fructum dignum penitentia? & nolite dicere in vobis ipsis. Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quoniam potens est Deus, ex lapidibus istis suscitare filios Abraham. Penitentiam igitur eam, quæ esset à malitia, præconabatur, sed non alterum Deum annuntiabat, præter eum qui fecisset promissionem facere, ille præcursor Christi; de quo iterum ait Matthæus, similiter autem & Lucas. Hic enim est qui dictus est à Domino per Prophetam, Vox clamantis in deserto: parate viam Domino, rectas facite semitas Dei nostri. Omnis vallus implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur.

tur, & erunt tortuosa in directa, & aspera in vias planas, & videbit omnis caro salutare Dei nostri. Vnus igitur, & idem Deus est, Pater Domini nostri, qui & Præcursor per Prophetas missurum se promissit: & salutare suum, id est, verbum suum visibile effectum omni fieri carni, incarnatum & ipsum, ut in omnibus manifestus fieret rex eorum.

VERSVS 8.

Facite ergo fructus dignos penitentia.

QUESTIO I.

Qui sint fructus digni penitentia?

§. 1. *C* Aluinus, re, non verbis præstare penitentiam interpretatur; deinde ait, bona opera dicti fructus penitentia. Beza vertit, conuenientes penitentia, non satis expressa vi verbi Græci, aliud est enim dignum, aliud vero conueniens esse. Parum vero illi est male vertere, nisi & interpretem nostrum calumnietur. Sed certe dignos penitentia (inquit) (ut vetus interpretes conuertit) vix aliter intelligi posset, quam contrario penitus sensu, digni videlicet, quorum aliquem peniteat. Non intelligit ille se imponere nostro, quasi dixerit, dignos penitentia, cum sit non modo in nostris libris, penitentia, sed etiam in Bezae contextu. Deinde totum hoc quicquid est, etiam in Spiritum sanctum intorqueti potest. In Græco legimus: *καὶ τὸν ἀδελφὸν τῆς μετάνοιας*, quod eodem cauillo obnoxium est. Curenim non dicat arguator: *ἀδελφὸν μετάνοιας*, ut *ἡμεῖς*, *ἀδελφὸν*, dignum morte, plagis? Sic enim dicitur 4. Reg. 4. 25. Esther 16. 5. Sap. 3. 5. Ierem. 10. 15. 2. Macc. 7. 27. & 15. 11. Luc 12. 48. Sic etiam *ἀδελφὸν τῆς μετάνοιας* *ἵππα πταίναντες*, & 1. Tim. 1. 15. *ἀδελφὸν* *δοκίμασαι* *χρὶς*, acceptione digaus. Sic Philipp. 1. *μὲν ἀδελφὸν τῆς εὐαγγελίας* *τῆς ἡμετέρας* *πολιτείας*. quoniam & olim ita locuti sunt Græci Thucyd. l. 7. *ἀναμνησθῆναι* *τῆς ἀδελφίας* *τῆς ἀλλήλων*. Si non potest aliter intelligi locutio latina, ergoneque Græca. Imò minus Græca. Nam dignum aliquid latinâ lingua dicimus, quod vel præmio, vel pœna compensandum est; deinde quod conueniens est, seu consentaneum causâ, à qua originem ducit: sic dignum genere, patre, patria dicimus; nempe qui dignus sit, ut à talibus tantisque principium ducat. Sic Horatius l. 2. Sat. 3. Fac aliquid dignum promissis. Ita Balbus l. 8. Epist. ad Cicer. *Suscipe cogitationem dignissimam tuam virtutis*; hoc est, quæ digna censetur, ut à tua virtute proficiatur. uti hoc loco; quæ rat. digna sit, ut à vera penitentia procedat. Similia plane innumera sunt: ut mirum sit homini mediocriter docto in mentem illas venire argutias potuisse. Sed cum de fide, & antiquitate agitur, furor, itaque mentem præcipitant.

§. 2. Caluinus hanc doctrinam, sive in patrum corruptam penitentiam, ipse penitentiam ait esse interiorem hominis renouationem, quæ in externam vitam emergit, sicut ex se fructum producit arbor. Nullo modo penitentia est ipsa renouatio, sed via ad renouationem, non enim dolor de peccato, est iustitia aut sanctitas, ut supra ostendi. Penitentia vnica, atque vna virtus est, pars renouationis, eius fructus, non modo externa vita, sed etiam interna. Præcipui enim fructus virtutum sunt, qui ex corde oriuntur, & sancti voluntatibus perficiuntur. Sine charitate docet Augustinus fructus penitentia non esse. Et Serm. 66. de tempore. Fructus dignus est penitentia, transacta desistere peccata, & eadem iterum non agere. Penitentiam illam in animo esse dicit. Et l. 21.

Et l. 21. c. 27. de ciuitate Dei contra eos disputat, quise dignos fructus pœnitentiæ agere putabant, si in sceleribus permanentes facerent elemosynas.

VERSUS 9.

Et ne velitis dicere intra vos Patrem habemus Abraham: Dico enim vobis quoniam potens est Deus, de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Iam enim securis ad radicem arborum posita est.

QVÆSTIO I.

Quomodo Deus de lapidibus possit suscitare filios Abraham?

S. I. De erroribus Phariseorum eos à salute rethabant. Postquam enim scelerum suorum conuicti, in conscientia nihil prædicii inueniebant, more veterum dicebant: Templum Domini, templum Domini, in proauos, & fœdes cum patribus ictum omnia reiciebant. Inde securitatem sibi, impunitatemque imaginabantur. Alter ex hoc sequebatur; aliam uero scilicet gentium contemptus. Ioannes uerum; oppugnat. Nam Patrem Abrahamum ait nihil illis prodesse, nisi eius insistant vestigiis. Vnde August. in Psal. 46. Illi se dicebant filios Abraham, & ipse eos dicebat filios viperarum. Non enim omnes Israhelitæ, qui ex Israhel, ut Apost. Rom. 2. & Aug. Psal. 73.

Ne vero existimarent Deo populum defuturum, nec gentes ad pœnitentiam admittendas ait, Deum posse de istis lapidibus suscitare filios Abraham, tunc ad eorum qui scilicet fidei Abraham amplectantur. In Græco non sine dñi rōdē dicitur, δὴν αὐτοῦ ὁ θεὸς καὶ ἐκ τῶν λίθων τῶν τούτων ἔσται. Potest Deus & ex lapidibus istis.

S. 2. Tertullianus contra Hermogenem ex hoc loco argumentatur, cap. 12. qui immutabiles animas fidebat. Quæ enim male deputantur, secundum mali statum computantur. Age nunc malum ac pessimam credamus esse materiam vitæ, naturæ: sicut Deum bonum & optimam credimus proinde naturæ. Porro naturam certam & fixam haberi oportebit tam in malo perseverantem apud materiam, quam in bono apud Deum inconvertibilem & immutabilem. Scilicet quæ si demutabitur natura in materiam, de malo in bonum demutari poterit, & in Deo de bono in malum. Hoc loco dicit aliquis: Ergo de lapidibus filij Abraham non suscitabuntur, & gemina viperarum non facient pœnitentiæ fructum, & filij ira non sicut filij pacis; si natura mutabilis non erit. Temere ad ista exempla respiciet homo! non enim competunt ad causam materiam, quæ immutata est, ea quæ nata sunt, lapides & vipere, & homines. Horum enim natura habendo institutionem, habere poterit & cessationem. Materiam uero tene semel æternam determinatam, ut insectam, ut innatam: & ideo indemutabilis & incorruptibilis natura credendam, ex ipsius etiam sententiâ Hermogenis, quam opponit cum Deum negat ex semetipso facere potuisse: quia non demutetur quod sit æternum, amissum scilicet quod fuerat, dum sit ex demutatione quod non erat si non esset æternum. Dominum uero aliud esse non posse, quam quod semper.

Optime sane concludit, si Deus materiam faciendo mutatus amittit, quod habuit, etiam mutando filios viperæ in filios Abraham eandem fore mutationem. Ex hac enim insania progressi sunt, ut naturas rerum putarent non posse mutari. Philosophiæ & sensibus omnibus ex æquo aduersi.

Et clarius de anima cap. 21. Idem enim inconvertibilem. Adamus Conzen in Euang. Tom. I.

negant naturam, ut Trinitatem suam in singulis proprietatibus Naturas figant: quia arbor bona malos non ferat fructus, nec mala bonos, & nemo de spinis metat ficos, & de tribulis uias. Ergo si ita est, neq. de lapidibus filios Abraham suscitare poterit Deus, nec gemina viperarum facere pœnitentiæ fructus. Et errauit Apostolus scribens. Eratis & vos aliquando tenebra, & sumus & nos aliquando natura filij iræ, & in his vos quoq. fuistis, sed abluti estis. Sed nunquam discordabunt sententiæ sanctæ. Non dabit enim arbor mala bonos fructus, si non inseratur: & bona malos dabit, si non colatur. Et lapides filij Abraham sient, si in fidem Abraham formantur. Et gemina viperarum fructum pœnitentiæ facient, si uenena malignitatis expuerint. Hac erit vis gratiæ, potentior vitæ, natura, habens in nobis subiacentem sibi liberam arbitrii potestatem, quod dicitur & scitur dicitur. quæ cum sit Liberum & ipsa naturalis atq. mutabilis, quoquo uertitur, natura conuertitur. Inesse autem nobis τὸ ἀντὶ ἑσέως naturaliter, iam agnoscit & Marcioni ostendimus & Hermogeni. Tertullianus.

Imo Hermogenes Deum in materiam posse aliquid negabat. ut est apud Tertull. cap. 37. aduers. Hermogenem. Atq. si mala natura fuisset, quare non potuerit à Deo conuerti, ut apotentior, ut ab eo qui lapidum quoq. naturam conuerti valeat in filios Abraham? Nempe ergo non tantum comparat Dominum materię sed & subiectis à quo natura materie deinceps & edomari in melius non potuisset.

Ita cum his hominum monitis iam in veteri Eccl. sua luctati sunt. Nostri de arbitrio eadem reficiant hæretici. Consecuti sunt hæreticos illos deinde Philosopheri, qui magno conatu, seu mundi, seu materie æternitatem asseruerunt, quos contra veterum, recentiorumque accuratissimæ disputationes in manibus versantur.

S. 3. Eisdem ex uerbis liberum Dei arbitrium contra Caluinum orthodoxi tractatores ostendunt: ut Deus liber Bellarm. lib. 3. de gratia & lib. arb. c. 16. Caluinus enim non est. Deum aliud non posse facere, quam quod fecit, & facit, aut facturus est, docet. At uero potuit de lapidibus illis facere filios Abraham; non fecit tamen quod potuit, sed nec facturus est. Ad facta igitur eius potentia restringi non debet. Porro inane est quod Pareus eodem loco Bellarmino obiicit. Posse quidem Deum; si potentiam spectes, at nolle. Ideo non posse. Non enim ita Caluinus defenditur, sed uerbis ludatur Spiritus sanctus. Non enim quisquam dixerit: Deum posse quicquam contra uoluntatem facere. Sed posse facere, quod iam non vult facere, si uoluerit facere, quod nolēbat. Sic sane in sensu composito (ut vocant) non potest facere, si non potest: quod decreuit non facere, manet enim decretum irrevocabile. Caluinus autem de potentia Dei absoluta sermonem facit.

S. 4. Plerique fere nouatorum nobis & hoc impōnunt, nos fiduciā patrum, & maiorum gloriari. Verum id facimus rectissime, cum nostram & illorum fidem eandem esse ostendimus, cum ab illis nouatores discessionem fecisse demonstramus: cum gaudemus in nostro consorcio tot myriadas martyrum, confessorumque inueniri. Nec tamen ignoramus non eos dici filios sanctorum, qui loca eorum obtinent, sed qui uirtutes imitantur. Inter hos maxime Erasmus Sacerius insurgit: Nihil adiunat Abraham suos, nec ergo Augustinus suos.

Nobis è contrariis constat propter Abrahamum seruum suum, Deum multa contulisse filiis Israhel, idq. Scripturæ teste. Verum id nunc extra alca est. Aduersari ratio stulta est. Etsi enim Abraham abdicat filios sceleratos, gemina viperarum, quibus ueritas testimonium dat, ex Patre Diabolo eos esse: noti ideo tamen non prodest filiis genuinis ex Abraham esse; nam & Deus improbos primum deferendo, deinde cruciando punit; nec ideo tamen non prodest bonis.

Abdicato non profuit paternæ opes, sed hæredi.

E VERSVS

Naturas
immutabi-
les fingunt
Hermogeni-
ani.

Liberum
arbitrium
Tertullia-
nus.

Caluino
non est.

Deus quod
non vult;
ex hypothe-
si non po-
test.

De patribus
gloriamur
eorum te-
nendo fidē.

Multa Deus
confert suis
propter Pa-
trē.

Maiores
fidebant
Pharisei,
alii con-
tinuabant.

Adams Conzen
in
Euangelio
CWI
18

Hermoge-
ni materia
inconvertibi-
lis.

istis
non
nouatur.

VERSUS 10.

Omnis ergo arbor, quae non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.

QVÆSTIO I.

Quæ arbor? & quis illius finis?

§. 1. **R**adix est Abraham, securis iustitia Dei vindicatrix, & executrix. Excisio est everio Synagoga, & vniuscuiusque reprobi, in ignem proiecchio est damnatio. Fructus est bona opera, interna, externa.

Quæ ex sententiâ bona opera salutis necessaria esse conuincimus, & vehementer id monuit Aug. serm. 66. *Bona opera de tempore. Probat enim penitentiam sterilem esse non debere. Quo detestabilius est Lutheri error, qui ad salutem. Tom. 1. Witteb. edito scribit. Dicere: Bona opera esse necessaria ad salutem; legem, & Evangelium confundit, tantâ quidem iacturâ & detrimento, quantum ratio humana neg, cõprehendere, neg, intelligere potest. Et eodẽ loco. Lubrica est oratio & vana sic pronuntiare: fidem quidem operibus & meritâ niti non debere, sed tamen necesse esse habere bona opera, tanquam necessaria ad salutem. Hoc totum nihil est. Si enim sunt necessaria ad salutem, salus sine ipsis venire non potest, & ergo non solâ fide saluamur: sed hoc falsum est, & ab vniuersâ Scripturâ dissentit.*

Ioannes pro necessitate operum pugnat. Eam moribus noxiam, & blasphemam sic fulminat Ioannes, operum seu fructuum fidus exactor. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Manere in radice, & occupare terram arbor non finitur, nisi fructus ferat; & arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.*

Opera nec
ut causa,
nec ut con-
ditio neces-
saria quid
putant.

Mansfeldi-
ca Synodus
infesta bo-
nis operib.

non finitur, nisi fructus ferat; & arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Similitudo arboris ergo requirit, ut bona opera homini necessaria dicamus, ne ille damnetur. Arbor ste ilis & infructuosa igni terreno addicitur, homo si ne operibus bonis infernali. Non de meritis aut causis agit Lutherus, & eum secuta Synodus Mansfeldica c. de operibus. Sed negant esse omnino necessaria, quia sola fides satis sit. Huic igitur penitus repugnat, quod Lutherus habet Tom. 7. p. 65. Witteb. Nul- lum opus, nullum mandatum necessarium est Christi ad salutem. Quia fructus arboris necessarius est, ne exuratur. Quia hoc mandatum; Facite fructus dignos penitentia, necessarium est. Itaque à Lutheranis post mortem Luther. vehementer oppugnatus est ille error, & constat ex Synodo Islebica anno 1559. Islebij habita. A- iunt enim, Primum in Academijs latuisse, deinde in sug- gestum erupisse sententiam de necessitate operum. Erasmus Sar- cerius negauit esse causas meritorias, asseruit esse con- seruatrices, quod postea reuocauit. Imo Synodus ad- eo insanit, ut etiam speret damnatum in hac propo- sitionem: Opera bona opera sunt necessaria ad salutem, non quod bona opera non sint necessaria, sed quod ad salutem non sint necessaria. Imo in confutatione a. g. 7. Nouitatem ne- gant esse necessariam ad salutem.

Deniq; obiectionem 14. sic proponunt: Omnis arbor quæ non facit fructus bonos, præciditur & in ignem proicitur. Est autem necessarium ad salutem, ut quis in ignem non proiciatur. Ergo facere bona opera est necessarium ad salutem.

Respondent. Et hoc argumentum est vitiosum. Plus est enim in conclusione quam in præmissis. In maiore ponuntur bona o- pera pro fructibus fidei. In conclusione pro efficientibus & meri- toriis causis salutis.

Opera ne-
cessaria
sunt, et si
merita non
essent.

Verum in primis hæc saltem pars erroris illorũ con- uincitur. Opera non esse necessaria, licet de meritis non a- gatur; atq; damnari Lutheri propositionem, quam supra citauimus. Deinde ipsi negant dicendum bona opera cau- sam esse sine qua non. Quomodo vero hunc locum

interpretantur, & alios? Bona opera esse necessaria ad salutem, quia de fide testificantur, vel sequuntur. Sic num. 26. Ita sensus erit. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, exci- detur. Hoc est: Omnis arbor, de qua non testificatur fructus bonus, excidetur. Primo quidem futile est effugium; Non facit fructum, id est, fructus de arbore non testificatur. Deinde fuga sua se magis intrincat. Si enim arbor, de qua non testificatur fructus, excidetur, ergo & illa, quæ non facit. Plus igitur exigunt quam Ioannes, ille fru- ctum bonum, hi fructum bonum testificari. Testa- ri de arboris bonitate non potest fructus, nisi quæ mar- bor fecit. Dogma igitur eorum quod multi iam etiam ex illis damnant, Concilio Ioannis planè euerit.

§. 2. Non modo Antinomor in quiqu; illis fauent profanitate hinc confutamus, sed etiam merita bo- norum operum probamus. Securus ad radicem posita est, hæc arbor excidit, illa relinquitur, rigatur, pur- gatur; cur id facit agricola? Quia illa bonos fructus fa- cit, hæc nullos, vel malos. Pari modo cur hic celo in- fertur? ille gehennæ addicitur, quia hic facit vvas, ille labruscas, in hoc iustitia, in illo clamor est. Mala opera meriti penam illi concedunt. Bona, ex gratia & pro- missione Dei gratuita mereri mercedem, nos hic locus docet: quoniam faciunt fructus dignos penitentia, non exciduntur. Salutis ergo seu gloriæ causa partia- les sunt & subordinatæ. Cur arborem illam excidis? quia infructuosa est. Cur hanc relinquis? quia ecce o- nerata est pomis. Poma ergo rationem continent, ut non excidatur. at vnde sumitur ratio non damna- di, inde est causa saluandi. nec vis argumenti infringitur. Si dicas. Vitem non excido, quia producti botri de eius fecunditate restantur. oleam excido, quia ca- ret testibus fertilitatis suæ, oliuis: vtrinque ratio ex fructu sumitur, ratio moralis, quam patres nostri, & nos meritum appellamus.

VERSUS 11.

Ego quidem baptizo vos aqua in penitentiam, qui autem post me ven- turus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni.

QVÆSTIO I.

Quæ distinctio baptismi Ioannis & Christi?

§. 1. **M**ultis modis sagitata est nostris temporibus questio. Sancti Patres docent baptismum Ioannis & nostrum differre tanquam duos diuersos. Hæretici contrariio. Vnum eundemq; esse, sed in illo aliud facere Ioannem, aliud Dominum. Ioannis esse ministerium, Christi operationem gratiæ. Nunc igitur verba expendamus, & litem ex vero decidamus. Ad- uersariorum opinionem clarissime Bullingerus nobis produxit. Hæc eius verba sunt. [Concertatum est multis ex huius loci occasione de differentia baptismi Ioannis & Christi siue Apostolorum, verum si rem recte expendamus, inueniemus externum baptismum Ioannis, hoc est ipsam ceremoniâ & baptizandi ritum, imo & virtutē. opus nihil differre ab Apostolorum ba- ptismo. Ioannes n. aqua baptizat in nomine Domini, & baptizat ad penitentia & remissionē peccatorū. Ad Bullingerum eundem modū baptizarunt et Apostoli. Quod internā ait: Nihil baptismi virtutē attinet, vobis solus Deus operatus, differre. Ergo q. Ioannes dixit, Ego quidem baptizo vos aqua, qui post me veniet baptizabit Spiritu sancto, dis- cere. uir personas ministrorum à persona Christi, & exter- num

num baptismum ab interno, non ut baptismum, qui
 vnicus est & indiuisibilis, diuideret ac laceraret, sed ut
 elemento ac creaturæ non tribueret cui proprium
 quod solius creatoris proprium est, imo ut iuste po-
 tius vnicuique quod suum est tribueret. Nam peri-
 culosum est in sacramento tum tractatione signum &
 signatum confundere, internum & externum, atque
 adeo ipsam potestatem cum ministerio commiscere.
 Rursus consiliosum & tutissimum est docere & consi-
 derare si duobus constare sacramenta, è signo & resigna-
 ta, è verbo seu promissione & ritu seu cerimonia, è re
 externa & interna, è re visibili & inuisibili, è terrena &
 celesti, Hæc aut ita coire & cõnecti, ut diuersas natu-
 ras partiū quilibet incommunicata proprietate (nisi
 per idiomatum communicationem) retineat, institu-
 tione & significatione cohereant, non autem natura-
 rum confusione permixta & corporaliter vnita sint.
 Itaque & ministerio alium esse qui confert virtutem,
 & alium qui administrat signum. In baptismo ergo
 consideranda veniunt aqua, & quæ significatur per
 aquam, ac quare aqua tingi voluit Dominus, quid
 agat minister, quid is cuius ille ministrum agit. Baptizat
 quidem aqua minister, & aqua illa aqua manet: sed
 qui baptizare iussit aqua, non ideo ut corpora tantum
 abluerentur baptizare iussit, sed magis ut exterius at-
 testaretur, quid ipse inuisibili gratia operaretur inte-
 rius. Ideo ministerium externæ rei ministri est, ipsa
 potestas, ablutio & purificatio Domini solius, &
 non sunt ista confundenda, ut quod Domini est vel si-
 gno visibili, vel ministro tribuamus: rursus non sunt
 illa sic separanda, ut nihil post signum nobis relinqua-
 tur in sacramentis, quæ constant signo & resignata.
 Id quod haud dubie rectius intelliges, si aliquot de
 hisce loca ex S. Augustino Catholico & orthodoxo
 doctore protuleris. Is Tractatu in Ioannem 5, sic scri-
 bit, Didicit Ioannes potestatem Domini baptisimi in
 nullum hominem à Domino transiitum, sed mini-
 steriū plane transiitum, potestatem à Domino in neminem
 ministrorum, ministeriū & in bonos & in malos.
 exhorreat columba (id est, pius & fidelis qui est mem-
 brum Ecclesiæ) ministerium malorum, respiciat Do-
 mini potestatem. Quid tibi facit malus minister, vi-
 bi bonus est Dominus? Quid te impedit malitiosus
 præco vbi bene uolens est iudex? Ioannes didicit per
 columbam hoc. Quid est quod didicit? Ipse mihi di-
 xit, ait, Super quem uideris Spiritum descendentem
 sicut columbam, & manentem super eum, hic est qui
 baptizat in Spiritu sancto. Non ergo te decipiant, o
 columba, seductores qui dicunt, Nos baptizamus.
 Columba agnosce, quod columba docuit, Hic est qui
 baptizat in Spiritu sancto: per columbam discitur,
 quia HIC EST, & tu eius potestate putas te bapti-
 zari, cuius ministerio baptizaris? Si tu hoc putas, non-
 dum es in corpore columbæ, & si nō es in corpore co-
 lombæ, non mirandum quia simplicitate non habes.
 Simplicitas enim maximè per columbam demonstra-
 tur. Per simplicitatem columbæ didicit Ioannes, quia
 hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et iterum, Aliud,
 inquit, est baptizare per ministerium, aliud baptizare
 per potestatem. Potuisset Dominus noster Iesus Chri-
 stus si uoluisset, dare alicui seruo suo potestatem, ut
 daret baptismum suum tanquam vice sua, & transfer-
 ret à se baptizandi potestatem, & constitueret in ali-
 quo seruo suo, & tantam vim daret baptismi transla-
 to in seruum, quantam vim haberet baptismus datus
 à Domino. Hoc NOLUIT ideo, ut in illo spes esset
 baptizantium, à quo se baptizatos agnoscerent. No-
 luit ergo seruum spem ponere in seruo. Ideoque cla-
 mabat Apostolus, cum videret homines uolentes po-
 nere spem in seipso, Nunquid Paulus pro uobis cruci-
 fixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? baptiza-

uit ergo Paulus tanquam minister, non tanquam ipsa
 potestas: baptizauit autem Dominus tanquam pote-
 stas. Intendite, potuisset hanc potestatem seruis dare,
 sed NOLUIT. Si enim daret hanc potestatem ser-
 uis, id est, ut & ipsotum esset quod Domini erat, tot
 essent baptismata quot serui, ut quomodo dictum est
 Baptisma Ioannis, sic diceretur Baptisma Petri, sic Ba-
 ptisma Pauli, sic Baptisma Iacobi, Baptisma Thomæ,
 Matthæi, Bartholomæi. Idem ferme tradit contra liti-
 ras Petiliani lib. 3. c. 49. uirgens maximè Dei solius esse
 abluere & mundare, unde nemo id sibi arrogare de-
 beat quod Dei est. Rursus Epistola 166. Quare, inquit,
 non verum dicimus & rectè sapimus, quia semper est
 de illa gratia & Dei sacramentum, hominis autem so-
 lum ministerium, qui si bonus est adheret Deo, & o-
 peratur cum Deo: si autem malus est, operatur per il-
 lum Deus visibilem sacramenti formam: ipse autem
 donat inuisibilem gratiam. Hoc sapiamus omnes, &
 non sint in nobis schismata. Idem Quæstionum lib. 3. c.
 in Leuit. Quæst. 83. Non, inquit, Moses sanctificat pro
 Domino, sed Moses visibilibus sacramentis per mini-
 sterium suum, Dominus aut inuisibili gratia per Spi-
 ritum sanctum, ubi est totus fructus etiam visibilium
 sacramentorum. Item lib. de Trinitate 15. c. 26. Quo-
 modo, inquit, Deus non est qui dat Spiritum sanctum?
 imò quantus Deus est (Christus) qui dat Deum? Ne-
 que enim aliquis discipulorum eius dedit Spiritum
 sanctum. Orabant quippe ut veniret in eos quibus
 manum imponebant, nō ipsi eum dabant: quem mo-
 rem suis præpositis etiam nunc seruat ecclesia. De-
 niq; & Simon Magus offerens Apostolis pecuniam,
 non ait, Date & mihi hanc potestatem ut dem Spi-
 ritum sanctum: sed, cuiusq; inquit, imposuero manū,
 ut accipiat Spiritum sanctum. Quia neq; Scriptura su-
 perius dixerat, videns autem Simon, quod Apostoli
 darent Spiritum sanctum: sed dixerat, videns autem
 quod per impositionem manuum Apostolorum dare-
 tur Spiritus sanctus. Et mox, Nos accipere quidem
 hoc nō possumus pro modulo nostro, effundere
 autem super alios non utiq; possumus, sed ut hoc fiat
 Deum super ipsos, à quo hoc efficitur, inuocamus, &c.
 Hactenus Augustini verba adscriptimus: ex quibus
 opinor quilibet facile intelligit, quomodo Ioannes ac
 omnes ministri Domini aqua baptizent, & quomodo
 solus Dominus baptizet Spiritu sancto: Præterea opti-
 mam de sacramentis docendi rationem esse si ritè di-
 stinguamus, non omnia confundamus: ita tamen ne
 separemus quæ Dominus coniuncta esse voluit: item
 si Deo omnem gloriam, ministris ministerium tribua-
 mus, rectè & secundum regulam fidei ac gloriæ Dei
 eas loquutiones exponentes, quæ conuersionem, ab-
 lutionem & regenerationem videntur tribuere ho-
 minibus.]

Eadem cum Bullingero Caluinus, Piscator, alii. nol-
 le Ioannē baptismata distinguere, sed Domini & serui personas
 distinguere. Non tamen negat Caluinus opinionem in-
 ualuisse, Ioannis baptismum à nostro differre. Consi-
 derandum igitur est, an alius Christi, alius Ioannis ba-
 ptismus, an vero vnus & idem, ut in quo Ioannes ritum
 externum, Christus internam ablutionem effecerit.

§. 2. In Baptismo spiritualis ablutionis, seu gratiæ
 causa est Deus, minister & sacramenti ritus solum in-
 strumentum est, siue moraliter agere dicamus, siue di-
 uinā omnipotentiam etiam Physicè, & efficienter. Atq;
 hoc est, quod S. Augustinus verbis à Bullingero cita-
 tis conficit, neq; orthodoxi dissentiant.

§. 3. Ioannis Baptismus & Christi non erat vnus, Ministeriū
 idemque, sed plane diuersus. Ioanne enim mortuo e-
 ius baptismus cessauit, Christi successit. De uo, igitur in baptis-
 mō huius leci sensu iudicem, quem mihi dederunt, acci-
 pio, nempe S. Augustinum, & quæ cum illo commu-
 nicauit.

nicauit Ecclesiam. Libro de vnico baptismo c. 7. contra Petilianum disputans, ait, eos qui Ioannis baptismum acceperunt, Christi baptismum non habuisse. Verum quasi praeuidens Caluini errores iam olim refutauit l. 2. contra literas Petilianic. 56. & de vnit. Eccl. c. 11. accuratissime inter ista distinguit. Cum tantum distaret inter Petrum & Iudam, nihil tamen distabat inter baptismum, qui dabatur per Petrum, & qui dabatur per Iudam: illud enim quod per eos dabatur, vnum erat, cum ipsi non essent vnum. Et illud Christi erat; illorum autem, vnum ad membra Christi alter ad partem Diaboli pertinebat. Cum vero Ioannes Baptista & Paulus Apostolus vnum essent, quia vterque Sponsi amicus erat, tamen quia non erat vnus baptismus, qui dabatur à Ioanne, & qui dabatur à Paulo, iussit Paulus Christi baptismum baptizari eos, qui baptismum Ioannis fuerant baptizati. Itaque, ille baptismus Ioannis dictus est, qui autem per Paulum datus est, non est dictus baptismus Pauli, sed iussit eos inquit baptizari in Christo. Ecce vnum sunt Ioannes & Paulus, & non vnum dant. Ecce non sunt vnum Petrus & Iudas, & vnum dant. At vero Petrus & Paulus, & vnum sunt, & vnum dant.

Non igitur vnus erat Ioannis & Christi baptismus ex S. Augustini sententia, quam cum fuisse totius Ecclesiae videmus. Et Ep. 49. ad Vincentium. Eodem modo probat, non ideo rebaptizandos quod ab hereticis essent baptizati, soluitque argumentum Donatistarum & Rogatistarum, qui exemplo Pauli utebantur, eos qui à Ioanne baptizati fuerant, rebaptizantis. Si autem hoc dementissimum est, vel sentire, vel dicere; iam tua prudentia est considerare, quare post Ioannem Paulus Apostolus baptizauerit. Si enim post eundem, omnes post vos baptizare debetis. Si post maiorem, debes & tu post Rogatum. Si post minorem, debuit post te Rogatus cum presbyter baptizasset. Si autem baptismus qui nunc datur, ideo pariter valet in eis quibus datur, quamuis sint imparis meriti, per quos datur, quia Christi est, non eorum à quibus ministratur: puto quod iam intelligas, ideo Paulum dedisse quibusdam baptismum Christi, quia Ioannis baptismum fuerant baptizati, non Christi Ioannis quippe baptismus ille dictus est, sicut multis locis diuina Scriptura testatur, quod & ipse Dominus dicit: Baptismus Ioannis unde erat, de caelo, an ex hominibus? Baptismus autem, quem dedit Petrus, non erat Petri sed Christi.

Hæc solutio deficit, si Ioannis baptisma erat Christi, sicut Petri erat Christi. Ille autem hoc seruo riget. Nonne tibi videtur quasi intolerabiliter indignum, ut cum baptizatum fuerit post eum qui non sobrie vinum bibens, sed vinum omnino non bibens, regno Dei viam parauit, non baptizetur post ebriosum, qui regnum Dei non possidebit? Quid hic respondetur, nisi quia ille baptismus erat Ioannis, post quem Christi baptismum baptizauit Apostolus: iste autem baptismus Christi est, quo baptizauit ebriosus: inter Ioannem & ebriosum à contrario multum interest: inter baptismum Christi quem dedit Apostolus, & baptismum Christi, quem dedit ebriosus, nihil interest, &c.

Non legi conditor etiam sacramenta noua legis instituit.

S. 4. Ratio est S. Augustini, & aliorum Patrum, quia Ioannes præcurator erat; non erat eius officium legem nouam condere, aut veterem abrogare. Ideo nec sacramenta nouæ legis instituit: coherent enim illa. Vnus est enim legislator noster. Isa. 53. & Ioel. 2. Christus igitur qui nouam legem condidit, & morte firmavit, sacramenta etiam solus instituit. Sub lege enim vetere tenebantur conclusi, donec veniret filius.

Deinde, omnes, etiam heretici videntur in baptismo inuocatione S. Trinitatis baptizant enim in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti. At sanè in Ioannis baptismo nequaquam illa inuocatio adhibita fuit, qui enim eo fuerant baptizati, an esset Spiritus sanctus ignorabant. Act. 2. Quapropter distet Ioannes suum baptisma aliud ostendit, à Christi baptismo. Sem aqua baptizare, postea venturum, qui baptizet in Spiritu sancto. Si erat vnus baptismus, secundum aquam, Ioannis, secundum Spiritum, Christi: quemadmodum erat, Baptismus

Petri & Christi. Non oportebat dicere de Christo alio baptizabit, sed iam me cum baptizat, dum ergo corpus abluit, ille animam. Quod est multo clarius apud Marc. 1. 8. Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto. Alloquitur iam baptizatos à se, non dum à Christo; eos baptizandos ait Spiritu sancto, non ergo Christi actionem in suo baptismo expressit. Baptismus igitur Ioannis in auctore suo desit, ut Hieron. aduers. Luciferian. Chryl. hoc loco. Standū itaque Concilij T. id. sententiā Sell. 7. can. 1. Si quis dixerit, Baptismus Ioannis habuisse eandem vim cum baptismo Christi, anathema sit Testimonia alia Patrum ostendunt, quæ apud Bell. l. 1. de bapt. c. 21. apud Suarez. T. 2. in 3. p. disput. 25. sect. 3.

S. 5. Heretici infertē multa adferunt similia, in vtroque baptismo. Esse in aqua, in remissionem peccatorum. Verum nullo modo eandem esse probant, sed tantummodo similem. Omnia enim eadem esse oportet, ut sint res eadem. Dissimilis est forma, nec enim in Ioannis baptismum mentio Tim. tatis, alius est status, non enim noua lex inducta, alia efficacia, non enim baptizabatur Spiritu sancto à Ioanne. Denique Ioannes baptizabat eis per contritionem in penitentiam, ut ad penitentiam incideret, Christus in iustificationem, seu remissionem peccatorum. Ita enim Petrus Act. 2. 38. in remissionem peccatorum. At apud Luc. 3. 3. Ioannes prædicat baptismum penitentiae in remissionem: ut ostendat suum baptismum esse viam duntaxat ad penitentiam, unde consequatur peccatorum remissio. Piscator, aliiq; hoc interpretantur in penitentiae obligationē & oblationē; quod quamuis absurdū sit, auctores tamen suos euerit. Sin. baptismus Ioannis ad penitentiam tantū obligat, & eam obligabat, siue sigillum erat penitentiae, sanè diuersus à Christi baptismum fuerit necesse est; is enim erat in Spiritu sancto & igne, mundans, sanctificans, S. sanctū conferens, non nudum penitentiam signaculū. Huius igitur loci contextus indicat, ut ipse Ioannes erat præcurator, ita eius quoque baptismum talem fuisse.

QVÆSTIO II.

Quomodo Christus baptizat in Spiritu sancto & igne?

S. 1. Seleucus & Hermias signum crucis candenti ferro fiontibus baptizatorum inurebant; August. hæres. 5. 59. Idem Abyssini trans Ægyptum etiam facit. Ecclesia eiusmodi lustrationes perignem, adustionesq; damnavit. Quamquam si quis iam veiba virgere contentiosè velit, cum dicitur Christus baptizare igni, posset ad elementum torqueri. Cur vero id fieri non debet, nullam nobis causam facile dicent aduersarij, nisi quod hunc sensum Ecclesia respuerit. Quomodo enim Seleucum refutabunt? nam verba Scripturæ dicent illi esse clarissima. Hoc quidem loco aliud dici non potest; quam sensum Scripturæ ab Ecclesia, quæ Scripturæ custos est accipiendum esse. Quomodo toleranda est hæreticorum proteula, qui cum fateantur ab Ecclesia hæc loca esse exposita, nunc non fingunt interpretationem. Significatur igitur Spiritus sancti illustrissimus aduentus, qualem Propheta Ioel prædixit, & Petrus Act. 2. 14. meminit. Quamuis enim vox ignis à quibusdam codicibus absit, error tamen exemplarium ille est.

S. 2. Conferitur ergo baptismus baptismo, & duo Ioannis esse baptismi ostenduntur, Ioannis in aqua, baptizant in hoc est aqua, ubi addenda est particula exclusiua in aqua tantum, Christi in Spiritu igneo, caritatis & gratie flamma cælesti. Alioqui etiam Apostolorum baptismus fuisse in aqua tantum. Quod Sebastianus Castellio, aliiq; verbum baptizandi refugerent, in allentque lauare, & ablumere, merito à Beza reprehenduntur, quod nec perpetua tot saculorum auctoritate, nec consuetudine quosdam

quotidianâ permoueantur, ut licere Theologis velint, quod caterum magistri, & professoribus omnes concedunt. Vtinam vero qui illa monent, omnium sæculorum auctoritate permoueantur, ne rem ipsam, seu fidem mutant.

QVÆSTIO III.

Quomodo Ioannes indignus calceamenti corrigiam Christo soluere?

S. I. **S.** Augustinus l. 2. c. 12. monet, diuersitatem in Evangelistis videri, non esse. Matthæus dixit. Qui autem post me venturus est, fortior me est. Lucas: venit autem fortior me Matthæus: calceamenta portare. Lucas: soluere corrigiam calceamenti. Marcus addit: procumbens. Ioannes: qui post me venit, ante me factus est. In his optime monet Augustinus, et si aliquid varium sit in verbis, ab eadem tamen sententiâ non recedi. Deinde, non esse contrarios, et si ordo verborum immutetur. Tercio, eandem rem pluribus vel paucioribus verbis explicari, nec esse contrarium si alius omittit, quod alius refert. Sibi iungit tandem: Quid ergo in his quæ de narrationibus Evangelistarum collata proposui, putandum esse contrarium? An quod alius dixit, Cuius non sum dignus calceamenta portare: alij verò Corrigiam calceamenti soluere? Non enim verbis aut verborum ordine, aut aliquo genere locutionis, sed etiam respiciat videtur aliud esse calceamentum portare, aliud corrigiam calceamenti soluere. Merito ergo queri potest, quid Ioannes dixerit non se dignum esse? vtrum calceamenta portare, an corrigiam calceamenti soluere. Si enim alterum horum dixit, ille verum videtur narrasse, qui hoc potuit narrare quod dixit. Qui autem aliud, & si non est mentitus, certe vel oblitus, aliud pro alio dixisse putabitur. Omnem autem falsitatem abesse ab Evangelistis debet, non solum eam quæ mentiendi promittitur, sed etiam quæ obliuiscendo. Itaque, si ad rem pertinet, aliquid aliud intelligere ex eo quod dictum est, calceamenta portare: aliquid aliud ex eo quod dictum est, corrigiam calceamenti soluere: quid aliud accipiendum recte existimaueris, nisi Ioannem vtrumque dixisse, siue aliud alio tempore siue contextim? Potuit enim sic dicere: Cuius non sum dignus corrigiam calceamenti soluere, nec calceamenta portare: ut vnus Evangelistarum hinc aliud, alij vero aliud, omnes tamen eam verum narrauerint. Si autem nihil intendit Ioannes cum de calceamentis Domini diceret, nisi excellentiam eius, & humilitatem suam, quodlibet horum dixerit, siue de soluenda corrigia calceamentorum, siue de portantibus calceamentis eandem tamen sententiam tenuit, quisquis etiam verbis suis per calceamentorum commemorationem eandem significationem humilitatis expressit, vnde ab eadem voluntate non aberrauit. Vtilis igitur modus & memoria maxime commendandus, cum de conuenientia dicimus Evangelistarum, non esse mendacium, cum quisq; etiam dicens aliquid aliud, quod etiam ille non dixit de quo aliquid narrat, voluntatem tamen eius hanc explicat, quam etiam ille eius verba commemorat. Ita enim salubriter discimus, nihil aliud esse querendum quam quid velis ille qui loquitur.

Verissima est sententia Ioannem sæpius illa dixisse, Nam & Ioan. 1. 15. Hic est, quem dixi, ait. Et cum multi putarent illum esse Christum, sæpe inculcandum fuit, non se Christum esse, sed Christo multo minorem.

QVÆSTIO IV.

Quid sit, post me venit?

S. I. **N**otauit Beza, Ioannem non loqui de venturo, sed de eo, qui iam post eum, seu pone veniat, hoc est à tergo, sitq; proximus, eum digito demonstratum. Ideo etiam cum Ioannes ait, medius vestrum stetit, Beza vertit: stat: ut iam præsens esse censetur. Ego vero multis iam notauit Beza nostrum interpretis, & aliorum Aristarchum, solitum admodum fallere, cum aliquid nouare instituit. Primo cerè fallit, cum ait omnia, esse pone, & idcirco Matthæum dixisse, omnia vobis, non pōi. Eius, pone me, seu, à tergo, non, post me, scilicet, tempore. Sitis enim in m & locorum, non tempore.

Adami Conzen in Euang. Tom. I.

poris significationem in dictione græcâ agnoscit. Nam omnia vtrumq; significat. Ecclef. 9. 3. omnia vobis eis vobis. vbi Sym. τὰ πάντα ὑμῖν vertit. & Homer. Iliad. 7. Τὴν δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ ὀπίσθεν ἔμπεδον, ἢ τὸ ὀπίσθεν ἔσονται. Hinc neg nunc mentes constant, neg, in posterum constabunt. & Odyss. 8.

Ποῦ δὲ ὀπίσθεν

Δοῦλον. Multa in posterum.

Non igitur ob Græci verbi significatum mutandi causa fuit, præsertim cum Græci Patres ita interpretentur, & Syrus ܡܝܬܝܢ quod temporis est præcipue. Ioannē vero de tempore loqui clarissimum est. Nam omnia vobis, Ioannes de hic apud Matthæum accipitur, ut Ioan. 1. 30. ac illo loco, est idem quod τὸν, & tempus significat. Cum legati eum interrogassent; cur baptizaret, si neg, Christus, neg, Elias, neg, Prophetas esset. Respondit, se in aqua baptizare, medium autem stetit, hoc est, in Israele esse, quem illi nescirent, eum post se venire. Non aderat tū Dominus: quia ver. 30. dicitur: ἐπὶ αὐτῶν ὁ καιρὸς ἐστὶν. Et cum Ioannem digito monstrauit, & dixit: Ecce agnus Dei. Et, hic est de quo dicebam. Quando dicebat: diebus elapsis cum nondum in Galilæa Christus aduenisset. Imo tum cum nondum sciret eum, & ego nesciebam eum, inquit. Denique omnia, seu post, opponitur Ioan. 1. 30. τὸν ἔμπεδον, ante, ante me factus est, quod non de situ, & loco, sed tempore accipitur. Sic enim exponit: cum ait, ὅτι πρὸ τοῦ ἔμπεδον. Quia prior me erat.

Centuriatores Ioannis humilitatem malignè fuisse interpretati; cum aiunt, illum conscium peccatorum suorum se indignum iudicasse, qui Christi calceamenta ferret. Quod tolerari posset, si de minoribus venialibus peccatis intelligerent, verum illi omnia moralia esse fingunt. Nos fateamur: non modo Ioannem, atq; alium quemcunq; hominem, sed angelos etiam ipsos indignos esse, qui minimū officiū Creatori exhibeant.

VERSUS 12.

Cuius ventilabrum in manu suâ, & permundabit aream suam. & congregabit triticum suum in horreum: paleas autem comburet igni inextinguibili.

QVÆSTIO I.

Quod officium Christi in Ecclesiâ?

S. I. **D**vo describuntur: Tritici collectio, palearū exustio. Ventilabrum est ἄλοον, quod nonnulli palam interpretantur, quæ in altum fruges cum palea iactantur, ut grana sua grauitate subsidant, paleæ aut. rantur a vento. Tertull. de fuga in persecutione. c. 1. Porro iudicium soli Deo competit. Hac pala illa, quæ nunc Dominicam aream purgat, Ecclesiam scilicet, confusum aceruum fidelium euentilans frumentum martyrum, & paleas negatorum. Cyprianus. Epist. 57. Aug. in Psal. 92. de ventilabro agunt. Vannū Græci ἀλόον appellant. Est igitur ventilabrum iudicium Dei, agitatio per tribulationes, variaq; probationum genera. Area est Ecclesia, horreum regnum cælestē, in quod grana conduntur; ignis gehenna, quæ paleas uruntur.

S. 2. Illustris hoc loco est de Christi diuinitate probatio. Nam & Tertullianus hoc soli Deo conuenire demonstrat, ut discernat hoc modo bonos a malis. Et August. indicat Ep. 255. ad Macrob. Nec quisquam sibi quod soli filio Pater tribuit, vindicauit, ut se putet aut aream ventilandam, & purgandam paleam, & ventilabrum etiam ferre posse, aut à frumento vniuersa Zizania humano iudicio separare. Superba est ista præsumptio, & sacrilega oblitatio, quam sibi furor prauus assumit, & dum sibi semper amplius a-

Ventilabro
Christus
discernit
triticum &
paleas.

Dei solius
est paleas
separare.

nicauit Ecclesiam. Libro de vnico baptismo c. 7. contra Petilianum disputans, ait, eos qui Ioannis baptismum acceperunt, Christi baptismum non habuisse. Verum quasi praeuidens Caluini errores iam olim refutauit l. 2. contra literas Petilianic. 56. & de vnit. Eccl. c. 11. accuratissime inter ista distinguit. Cum tantum distaret inter Petrum & Iudam, nihil tamen distabat inter baptismum, qui dabatur per Petrum, & qui dabatur per Iudam: illud enim quod per eos dabatur, vnum erat, cum ipsi non essent vnum. Et illud Christi erat; illorum autem, vnum ad membra Christi alter ad partem Diaboli pertinebat. Cum vero Ioannes Baptista & Paulus Apostolus vnum essent, quia vterque Sponsi amicus erat, tamen quia non erat vnus baptismus, qui dabatur à Ioanne, & qui dabatur à Paulo, iussit Paulus Christi baptismum baptizari eos, qui baptismum Ioannis fuerant baptizati. Itaque, ille baptismus Ioannis dictus est, qui autem per Paulum datus est, non est dictus baptismus Pauli, sed iussit eos inquit baptizari in Christo. Ecce vnum sunt Ioannes & Paulus, & non vnum dant. Ecce non sunt vnum Petrus & Iudas, & vnum dant. At vero Petrus & Paulus, & vnum sunt, & vnum dant.

Non igitur vnus erat Ioannis & Christi baptismus ex S. Augustini sententia, quam cum fuisse totius Ecclesiae videmus. Et Ep. 49. ad Vincentium. Eodem modo probat, non ideo rebaptizandos quod ab hereticis essent baptizati, soluitque argumentum Donatistarum & Rogatistarum, qui exemplo Pauli utebantur, eos qui à Ioanne baptizati fuerant, rebaptizantis. Si autem hoc dementissimum est, vel sentire, vel dicere; iam tua prudentia est considerare, quare post Ioannem Paulus Apostolus baptizauerit. Si enim post eundem, omnes post vos baptizare debetis. Si post maiorem, debes & tu post Rogatum. Si post minorem, debuit post te Rogatus cum presbyter baptizasset. Si autem baptismus qui nunc datur, ideo pariter valet in eis quibus datur, quamuis sint imparis meriti, per quos datur, quia Christi est, non eorum à quibus ministratur: puto quod iam intelligas, ideo Paulum dedisse quibusdam baptismum Christi, quia Ioannis baptismum fuerant baptizati, non Christi Ioannis quippe baptismus ille dictus est, sicut multis locis diuina Scriptura testatur, quod & ipse Dominus dicit: Baptismus Ioannis unde erat, de caelo, an ex hominibus? Baptismus autem, quem dedit Petrus, non erat Petri sed Christi.

Hæc solutio deficit, si Ioannis baptisma erat Christi, sicut Petri erat Christi. Ille autem hoc seruo riget. Nonne tibi videtur quasi intolerabiliter indignum, ut cum baptizatum fuerit post eum qui non sobrie vinum bibens, sed vinum omnino non bibens, regno Dei viam parauit, non baptizetur post ebriosum, qui regnum Dei non possidebit? Quid hic respondetur, nisi quia ille baptismus erat Ioannis, post quem Christi baptismum baptizauit Apostolus: iste autem baptismus Christi est, quo baptizauit ebriosus: inter Ioannem & ebriosum à contrario multum interest: inter baptismum Christi quem dedit Apostolus, & baptismum Christi, quem dedit ebriosus, nihil interest, &c.

Non legi conditor etiam sacramenta noua legis instituit.

S. 4. Ratio est S. Augustini, & aliorum Patrum, quia Ioannes præcurator erat; non erat eius officium legem nouam condere, aut veterem abrogare. Ideo nec sacramenta nouæ legis instituit: coherent enim illa. Vnus est enim legislator noster. Isa. 53. & Ioel. 2. Christus igitur qui nouam legem condidit, & morte firmavit, sacramenta etiam solus instituit. Sub lege enim vetere tenebantur conclusi, donec veniret filius.

Deinde, omnes, etiam heretici videntur in baptismo inuocatione S. Trinitatis baptizant enim in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti. At sanè in Ioannis baptismo nequaquam illa inuocatio adhibita fuit, qui enim eo fuerant baptizati, an esset Spiritus sanctus ignorabant. Act. 2. Quapropter distet Ioannes suum baptisma aliud ostendit, à Christi baptismo. Sem aqua baptizare, postea venturum, qui baptizet in Spiritu sancto. Si erat vnus baptismus, secundum aquam, Ioannis, secundum Spiritum, Christi: quemadmodum erat, Baptismus

Petri & Christi. Non oportebat dicere de Christo alio baptizabit, sed iam me cum baptizat, dum ergo corpus abluit, ille animam. Quod est multo clarius apud Marc. 1. 8. Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto. Alloquitur iam baptizatos à se, non dum à Christo; eos baptizandos ait Spiritu sancto, non ergo Christi actionem in suo baptismo expressit. Baptismus igitur Ioannis in auctore suo desit, ut Hieron. aduers. Luciferian. Chryl. hoc loco. Standū itaque Concilij T. id. sententiā Sell. 7. can. 1. Si quis dixerit, Baptismus Ioannis habuisse eandem vim cum baptismo Christi, anathema sit Testimonia alia Patrum ostendunt, quæ apud Bell. l. 1. de bapt. c. 21. apud Suarez. T. 2. in 3. p. disput. 25. sect. 3.

S. 5. Heretici infertē multa adferunt similia, in vtroque baptismo. Esse in aqua, in remissionem peccatorum. Verum nullo modo eandem esse probant, sed tantummodo similem. Omnia enim eadem esse oportet, ut sint res eadem. Dissimilis est forma, nec enim in Ioannis baptismum mentio Tim. tatis, alius est status, non enim noua lex inducta, alia efficacia, non enim baptizabatur Spiritu sancto à Ioanne. Denique Ioannes baptizabat eis per contritionem in penitentiam, ut ad penitentiam incideret, Christus in iustificationem, seu remissionem peccatorum. Ita enim Petrus Act. 2. 38. in remissionem peccatorum. At apud Luc. 3. 3. Ioannes prædicat baptismum penitentiae in remissionem: ut ostendat suum baptismum esse viam duntaxat ad penitentiam, unde consequatur peccatorum remissio. Piscator, aliiq; hoc interpretantur in penitentiae obligationē & oblationē; quod quamuis absurdū sit, auctores tamen suos euerit. Sin. baptismus Ioannis ad penitentiam tantū obligat, & eam obligabat, siue sigillum erat penitentiae, sanè diuersus à Christi baptismum fuerit necesse est; is enim erat in Spiritu sancto & igne, mundans, sanctificans, S. sanctū conferens, non nudum penitentiam signaculū. Huius igitur loci contextus indicat, ut ipse Ioannes erat præcurator, ita eius quoque baptismum talem fuisse.

QVÆSTIO II.

Quomodo Christus baptizat in Spiritu sancto & igne?

S. 1. Seleucus & Hermias signum crucis candenti ferro fiontibus baptizatorum inurebant; August. hæres. 5. 59. Idem Abyssini trans Ægyptum etiam facit. Ecclesia eiusmodi lustrationes perignem, adustionesq; damnavit. Quamquam si quis iam veiba virgere contentiosè velit, cum dicitur Christus baptizare igni, posset ad elementum torqueri. Cur vero id fieri non debet, nullam nobis causam facile dicent aduersarij, nisi quod hunc sensum Ecclesia respuerit. Quomodo enim Seleucum refutabunt? nam verba Scripturæ dicent illi esse clarissima. Hoc quidem loco aliud dici non potest; quam sensum Scripturæ ab Ecclesia, quæ Scripturæ custos est accipiendum esse. Quomodo toleranda est hæreticorum proteula, qui cum fateantur ab Ecclesia hæc loca esse exposita, nunc non fingunt interpretationem. Significatur igitur Spiritus sancti illustrissimus aduentus, qualem Propheta Ioel prædixit, & Petrus Act. 2. 14. meminit. Quamuis enim vox ignis à quibusdam codicibus absit, error tamen exemplarium ille est.

S. 2. Conferitur ergo baptismus baptismo, & duo Ioannis esse baptismi ostenduntur, Ioannis in aqua, baptizant in hoc est aqua, ubi addenda est particula exclusiua in aqua tantum, Christi in Spiritu igneo, caritatis & gratie flamma cælesti. Alioqui etiam Apostolorum baptismus fuisse in aqua tantum. Quod Sebastianus Castellio, aliiq; verbum baptizandi refugerent, in allentque lauare, & ablumere, merito à Beza reprehenduntur, quod nec perpetua tot saculorum auctoritate, nec consuetudine quosdam

quotidianâ permoueantur, ut licere Theologis velint, quod caterum magistri, & professoribus omnes concedunt. Vtinam vero qui illa monent, omnium sæculorum auctoritate permoueantur, ne rem ipsam, seu fidem mutant.

QVÆSTIO III.

Quomodo Ioannes indignus calceamenti corrigiam Christo soluere?

S. I. **S.** Augustinus l. 2. c. 12. monet, diuersitatem in Evangelistis videri, non esse. Matthæus dixit. Qui autem post me venturus est, fortior me est. Lucas: venit autem fortior me Matthæus: calceamenta portare. Lucas: soluere corrigiam calceamenti. Marcus addit: procumbens. Ioannes: qui post me venit, ante me factus est. In his optime monet Augustinus, et si aliquid varium sit in verbis, ab eadem tamen sententiâ non recedi. Deinde, non esse contrarios, et si ordo verborum immutetur. Tercio, eandem rem pluribus vel paucioribus verbis explicari, nec esse contrarium si alius omittit, quod alius refert. Sibi iungit tandem: Quid ergo in his quæ de narrationibus Evangelistarum collata proposui, putandum esse contrarium? An quod alius dixit, Cuius non sum dignus calceamenta portare: alij verò Corrigiam calceamenti soluere? Non enim verbis aut verborum ordine, aut aliquo genere locutionis, sed etiam respiciat videtur aliud esse calceamentum portare, aliud corrigiam calceamenti soluere. Merito ergo queri potest, quid Ioannes dixerit non se dignum esse? utrum calceamenta portare, an corrigiam calceamenti soluere. Si enim alterum horum dixit, ille verum videtur narrasse, qui hoc potuit narrare quod dixit. Qui autem aliud, & si non est mentitus, certe vel oblitus, aliud pro alio dixisse putabitur. Omnem autem falsitatem abesse ab Evangelistis debet, non solum eam quæ mentiendi promittitur, sed etiam quæ obliuiscendo. Itaque, si ad rem pertinet, aliquid aliud intelligere ex eo quod dictum est, calceamenta portare: aliquid aliud ex eo quod dictum est, corrigiam calceamenti soluere: quid aliud accipiendum recte existimaueris, nisi Ioannem utrumque dixisse, siue aliud alio tempore siue contextim? Potuit enim sic dicere: Cuius non sum dignus corrigiam calceamenti soluere, nec calceamenta portare: ut vnus Evangelistarum hinc aliud, alij vero aliud, omnes tamen eam verum narrauerint. Si autem nihil intendit Ioannes cum de calceamentis Domini diceret, nisi excellentiam eius, & humilitatem suam, quodlibet horum dixerit, siue de soluenda corrigia calceamentorum, siue de portantibus calceamentis eandem tamen sententiam tenuit, quisquis etiam verbis suis per calceamentorum commemorationem eandem significationem humilitatis expressit, unde ab eadem voluntate non aberrauit. Vtilis igitur modus & memoria maxime commendandus, cum de conuenientia dicimus Evangelistarum, non esse mendacium, cum quisq; etiam dicens aliquid aliud, quod etiam ille non dixit de quo aliquid narrat, voluntatem tamen eius hanc explicat, quam etiam ille eius verba commemorat. Ita enim salubriter discimus, nihil aliud esse querendum quam quid velis ille qui loquitur.

Verissima est sententia Ioannem sæpius illa dixisse, Nam & Ioan. 1. 15. Hic est, quem dixi, ait. Et cum multi putarent illum esse Christum, sæpe inculcandum fuit, non se Christum esse, sed Christo multo minorem.

QVÆSTIO IV.

Quid sit, post me venit?

S. I. **N**otauit Beza, Ioannem non loqui de venturo, sed de eo, qui iam post eum, seu pone veniat, hoc est à tergo, sitq; proximus, eum digito demonstratum. Ideo etiam cum Ioannes ait, medius vestrum stetit, & Beza vertit: stat: ut iam præsens esse censetur. Ego vero multis iam notauit Beza nostrum interpretis, & aliorum Aristarchum, solitum admodum fallere, cum aliquid nouare instituit. Primo cerè fallit, cum ait omnia, esse pone, & idcirco Matthæum dixisse, omnia vobis, non pōi. Eius, pone me, seu, à tergo, non, post me, scilicet, tempore. Sitis enim in m & locorum, non tempore.

Adami Conzen in Euang. Tom. I.

poris significationem in dictione græcâ agnoscit. Nam omnia vtrumq; significat. Ecclef. 9. 3. omnia vobis eis vobis. vbi Sym. τὰ πάντα τῶν αὐτῶν vertit. & Homer. Iliad. 7. Τὴν δὲ δὲ ἀρ' αὐτῶν ὅπως ἐμπεδοί, & ἀρ' ὅπως ἐσὶν αὐτῶν. Hinc neg nunc mentes constant, neg, in posterum constabunt. & Odyss. 8.

Ποῦ δὲ ὅπως

Δαγγλόν. Multa in posterum.

Non igitur ob Græci verbi significatum mutandi causa fuit, præsertim cum Græci Patres ita interpretentur, & Syrus ܡܢܬܐܝܐ quod temporis est præcipue. Ioannē vero de tempore loqui clarissimum est. Nam omnia vobis, Ioannes de hic apud Matthæum accipitur, ut Ioan. 1. 30. ac illo loco, est idem quod ܡܢܬܐܝܐ, & tempus significat. Cum legati eum interrogassent; cur baptizaret, si neg, Christus, neg, Elias, neg, Propheta esset. Respondit, se in aqua baptizare, medium autem stetit, hoc est, in Israele esse, quem illi nescirent, eum post se venire. Non aderat tū Dominus: quia ver. 30. dicitur: ἐπ' αὐτῶν ὁ καιρὸς ἐστὶν. Et cum Ioannem digito monstrauit, & dixit: Ecce agnus Dei. Et, hic est de quo dicebam. Quando dicebat: diebus elapsis cum nondum in Galilæa Christus aduenisset. Imo tum cum nondum sciret eum, & ego nesciebam eum, inquit. Denique omnia, seu post, opponitur Ioan. 1. 30. τὸ ἐμπροσθεν, ante, ante me factus est, quod non de situ, & loco, sed tempore accipitur. Sicut enim exponit: cum ait, ὅτι πρὸ τοῦ ἔσεσθαι. Quia prior me erat.

Centuriatores Ioannis humilitatem malignè fuisse interpretati; cum aiunt, illum conscium peccatorum suorum se indignum iudicasse, qui Christi calceamenta ferret. Quod tolerari posset, si de minoribus venialibus peccatis intelligerent, verum illi omnia moralia esse fingunt. Nos fateamur: non modo Ioannem, atq; alium quemcunq; hominem, sed angelos etiam ipsos indignos esse, qui minimū officii Creatori exhibeant.

VERSUS 12.

Cuius ventilabrum in manu suâ, & permundabit aream suam. & congregabit triticum suum in horreum: paleas autem comburet igni inextinguibili.

QVÆSTIO I.

Quod officium Christi in Ecclesiâ?

S. I. **D**vo describuntur: Tritici collectio, palearū exustio. Ventilabrum est ܡܢܬܐܝܐ, quod nonnulli palam interpretantur, quæ in altum fruges cum palea iactantur, ut grana sua grauitate subsidant, paleæ aut. rantur à vento. Tertull. de fuga in persecutione. c. 1. Porro iudicium soli Deo competit. Hac pala illa, quæ nunc Dominicam aream purgat, Ecclesiam scilicet, confusum aceruum fidelium euentilans frumentum martyrum, & paleas negatorum. Cyprianus. Epist. 57. Aug. in Psal. 92. de ventilabro agunt. Vannū Græci ܡܢܬܐܝܐ appellant. Est igitur ventilabrum iudicium Dei, agitatio per tribulationes, variaq; probationum genera. Area est Ecclesia, horreum regnum cæleste, in quod grana conduntur; ignis gehenna, quæ paleas uruntur.

S. 2. Illustris hoc loco est de Christi diuinitate probatio. Nam & Tertullianus hoc soli Deo conuenire demonstrat, ut discernat hoc modo bonos à malis. Et August. indicat Ep. 255. ad Macrob. Nec quisquam sibi quod soli filio Pater tribuit, vindicauit, ut se putet aut aream ventilandam, & purgandam paleam, & ventilabrum etiam ferre posse, aut à frumento vniuersa Zizania humano iudicio separare. Superba est ista præsumptio, & sacrilega oblitatio, quam sibi furor prauus assumit, & dum sibi semper amplius a-

Ventilabro
Christus
discernit
triticum &
paleas.

Dei solius
est paleas
separare.

liquid quam mitis iustitiam deposcit, assumunt, de Ecclesia per-
eunt, & dum se insolenter extollunt, ipso suo tumore cecati, ve-
ritatis lumen amittunt.

Solus quippe Deus est, qui regnum æternum do-
nat, quique æternum reprobos cruciat. Quin de Christo
ut de Domino rerum omnium loquitur, dum cælum
vocat horreum eius, non horreum alterius. Christus
igitur Deus est.

In Ecclesia
tritico,
& palea.

§. 2. Testimonio de tritico & paleis creberimè
contra Donatistas vtitur S. August. Non enim ideo de-
ferendam Ecclesiam, in qua est tritico & palea. Non
enim ideo deferenda area: quia in ea sunt & palea: im-
mo, quia maior est cumulus palearum, sed agendum
hoc est, ne nos palea simus, & caritatis inanes, à vento
rapiamur. Eadem nos quoque ratione vtimur, ut in fir-
mos contra scandala fidelium muniamus. Cum enim
prædictum sit, fore in Ecclesia scandala, & multos im-
probos, non est querenda Ecclesia, in qua omnes sine
scandalo viuant.

§. 3. Ignem inextinguibilem vocat non modo,
quia semper ardebit, sed etiam quia semper vret. Itaque
contra Originianos hunc locum SS. PP. semper v-
surparunt.

VERSUS 16.

*Baptizatus autem Iesus confestim a-
scendit de aqua. Et ecce cæli aperti
sunt, & vidit Spiritum Dei descen-
dentem sicut columbam, & veni-
entem super se.*

QVÆSTIO I.

Quæ hoc loco controuersa?

§. 1. Admodum varia sunt, de quibus D. Thom.
p. 3. q. 49. & in eum locum interpretes, ve-
rum, quia ad religionis dogmata non pertinent, præ-
termitto.

Christus di-
citur vidisse
columbam
super se a-
scendentem.

§. 2. An Spiritum sanctum Christus an Ioannes vi-
disse dicatur, controuersia est: Græci aliquot Libri ha-
bent εφ' αυτον, vel εφ' αυτον super ipsum Dominum. Ad
Christum igitur & Ioannem referri potest. Nam uterque
columbā vidit, videtur & populus spectasse, cum Luc.
3. 21. dicat columbam corporali specie descendisse. Potius
tamen ad Christum: Marcus enim recensens historiam,
& εφ' αυτον, inquit εφ' αυτον εδωκεν & εδωκεν εφ' αυτον.
Et ascendens ex aqua, vidit. at Iesus erat qui ascendebat
statim de aqua, ille igitur qui dicitur vidisse columbam
super se ascendentem, quam lectionem etiam Augu-
stinus agnoscit.

VERSUS 17.

*Et ecce vox de cælis dicens; Hic est fi-
lius meus dilectus, in quo mihi
complacui.*

QVÆSTIO I.

Quid dixerit Pater cælestis?

Matth. Hic §. 1.
est filius. a-
lij. Tu es fi-
lius.

Matth. Hic §. 1. **M**atthæus habet: hic est filius: alii. Tu es filius
meus. Hinc calumniati sunt Euangelistas
Iudæi, & gentiles. August. lib. 2. de consensu Euangel.
Sic respondet. Deinde sequitur Matthæus, Baptizatus autem
confestim descendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei cæli, & vidit
Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super
se: & ecce vox de cælis dicens, Hic est filius meus dilectus in quo
mihi complacui. Hoc & alij duo Marcus & Lucas similiter nar-
rant. Sed de verbis vocis, quæ de cælo facta est, variant locutio-

nem, saluam tamen sententiā. Quod enim Matthæus ait dictū ē
Hic est filius meus dilectus: & alij duo dicunt, Tu es filius meus
dilectus, ad eandem sententiā explicandam valere, sicut supe-
rius tractatum est. Vox enim cælestis vnum horum dixit, sed
Euangelista ostendere voluit ad id valere, quod dictum est, Hic
est filius meus, ut illis potius qui audiebant, indicaretur, quod i-
pse esset filius Dei: arg. ita dictū referre voluit, Tu es filius meus:
ac si diceretur illis: Hic est filius meus. Non enim Christo indi-
cabatur quod sciebat, sed audiebant qui aderāt, propter quos et-
iam ipsa vox facta est. Iam vero quod alius dicit, In quo mihi
complacui: alius, in te complacui: alius, in te complacui mihi:
si queris quid horum in illā voce sonuerit, quod liber acci-
pe, dummodo intelligas eos qui non eandem locutionem retule-
runt, eandem retulisse sententiā. Quæ diuersitas locutionum
ad hoc etiam utilis est, ne vno modo dictum minus intelligatur,
& aliter quam res se habeat interpretetur. Quod enim dictum
est, In quo mihi complacui: si velis quis ita intelligere, ut Deus in
filio, sibi placuisse videatur, admonetur ex eo quod dictum est,
in te complacui: Si rursus ex hoc vno intelligat quisque, in fi-
lio Patrem placuisse hominibus, admonetur ex eo quod dictum
est, In te complacui mihi: Ex quo satis apparet, quod quilibet
Euangelistarum cælestis vocis etiam verba tenuerit: alios ad
eandem sententiā familiaris explicandam verba variasse, ut
intelligatur hoc dictum esse ab omnibus, tanquam diceretur, In
te placitum meum constitui: hoc est per te gerere quod mihi pla-
cet. Illud vero quod nonnulli codices habent secundum Lucam,
hoc illā voce sonuisse, quod in Psalmo scriptum est, Filius meus es
tu, ego hodie genui te, quamquam in antiquioribus codicibus Gra-
ecis non inueniri perhibeatur, tamen si aliquibus fide dignis ex-
emplaribus confirmari possit, quid aliud quam vtrumque, intel-
legendum est quolibet verborum ordine de cælo sonuisse?

Insinuat Augustinus, quod verissimum esse arbi-
tror. Nempe vocem Patris primo filium appellasse; Vtrumque
deinde Ioannem & astantes. Primo amorem in filium dixit De-
testatur, alterum addit, ut ad eum audiendum colerent. Pater vult
dumque; excitet. Nec mirum est bis eandem sententiā repetitū.
diuersa forma prolatam, cum in veteri lege videamus
torques eadem inculcando repeti. Itaque & verba, & sen-
sum ab Euangelistis relatum dicere malo. Quod si di-
cendum est, alios sensum, alios verba retulisse, verifi-
milis est eos sensum retulisse, qui in tertia persona lo-
cuti sunt. Fieri enim solet, ut cum narraueris ea, quæ a-
lij dixere, aliam personā efferamus.

QVÆSTIO II.

An ex hoc loco Christi diuinitas ostendatur?

§. 1. **I**n consensu Patres doctuerunt. Imprimis S.
Athanasius Episcopus Alexandrinus l. 3. contra Arianos: Atqui si iuxta Hæreticos res condita quidem aut
opus esset, sed non tamen eiusmodi cuiusmodi sunt condita, ob Deum pro-
suam præceteris excellentiam, oportuit id ipsum, quibusnam datur.
melior esset, ex comparatione à sacris literis indicari: quale est,
si Archangelus maior dicitur, aut preciosior thronis, aut splendidi-
or Sole & Luna, aut speciosior cælis. Nunc autem ille ad ipsum
modum non describitur; sed filium eum sibi esse & solum, & pro-
prium ostendit Pater, idque his verbis, Filius meus est tu: & rur-
sum. Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi congra-
tulor. Ideoque, inseruebant illi Angeli, ut diuerso alienoq, ab il-
lorum natura: & adoratur ab illis, non ut gloria maior, sed ut
alius, discretus, seu distinctus, à conditione cum creaturarum reli-
quarum, tum etiam ipsorum Angelorum, Patri tantummodo
æqualis filius secundum rationem substantia. Si enim ideo quia
gloria sublimior est, adoraretur, par esset, ut omnia inferiora
superioribus se in adorando inclinarent: sed id ita non est: crea-
tura siquidem creaturā non adoratur, sed quæ seruilis sunt conditio-
nis Dominos: & quæ creatura sunt, Deum adorationibus colunt.

Fuisse antiquissimum huius loci usum, & Patres A-
thanasio vetustiores hæc usurpasse constat ex eodem
Athanasio Episc. de Synod. Arimini, & Seleucia. Vos i-
gitur cum dicebat filius ex Deo esse, ex Patri substantiā ei esse
dicebat: verum quoniam ante vos Dominum ipse Scriptura
Filius

Filius Dei, hic est Filius meus dilectus, & filius nihil est nisi factus patri, qui fieri posset, ut non videantur Patres recte pronunciasse, filium ex patris substantia esse, recte cogitantes idem esse, si dicatur ex Deo esse, & ex eius substantia esse: Cetera omnia condita tamen si ex Deo suum esse habeant, non tamen eodem modo, quo filius ex Deo, sunt: non enim factus, sed opera secundum naturam existimanda sunt.

Tria porro sunt quae filium proprie dictum ostendunt, primo dicitur & dicitur filius ille proprius, & naturalis. Deinde & dicitur natura sua infinitum amabilis. Denique & dicitur in quo mihi complacui. Cyprianus, bene sensi, Syrus צרבר placui, iucundus fui. Est vero insignis locus S. Cythilli Catech. 11. cum enim dixisset Christum esse Θεον υἱόν, ἀληθινον υἱόν, naturalem & verum filium subiungit. Καὶ ἡμεῖς μὴ φρονησάμεν ἐξ ὁμο-

πας καὶ πνεύματι. ἔχοντες δὲ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς. Aliter notum est τὸν καὶ τὸν θεὸν βαπτισματικῶς φωνῶν, καὶ λεγόντων, ἀλλ' ὅτι ἐστὶν ὁ υἱὸς μου, ἵνα δηλώσῃ, ὅτι καὶ πατὴρ τὸς βαπτισματικῶς ἐνεργείας υἱὸς τοῦ. ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν, οὗτος ὡς ἐν ἀνθρώποις φωνᾷ τοὺς λόγους. ὁ μὲν γὰρ τοὺς ἐν ἡμῖν ἐνυπνιᾷ τοὺς ἐστὶν, ὁ δὲ λόγος, λαλήσεις, καὶ εἰς αἰῶνα διδάσκει, δοτὰς ὅτι. Et nos quidem nascimur ex aqua & spiritu. Non ita autem Christus Iesus ex patre natus est, tempore baptismatis clamante & dicente: Hic est filius meus. Non dixit, Hic nunc factus est filius meus: sed hic est filius meus, ut ostendat quod ante baptismatis operationem filius erat. Genuit pater filium, non sicut in hominibus mens generat verbum. Mens enim subsistens in nobis est: verbum autem prolatum, in aera sparsum, disperditur.

Eodem modo Adrianus Papa, Concilium Francofurt. Legatur Soarez T. 2. in 3. p. disputatione 49.

CAPVT IV.

Mat. 1. b. 12.
Luc. 4. a. 1.

Vne Iesus ductus est in desertum à Spiritu, ut tentaretur à Diabolo. 2. Et cum ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esurit. 3. Et accedens tentator dixit ei: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. 4. Qui respondens dixit: Scriptum est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. 5. Tunc assumpsit eum Diabolus in sanctam civitatem, & statuit eum super pinnaculum templi. 6. & dixit ei. Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim: Quia angelus suus mandavit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. 7. At illi Iesus: Rursus scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum. 8. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, 9. & dixit ei: Hec omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me. 10. Tunc dicit ei Iesus: Vade Satana: Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies. 11. Tunc reliquit eum diabolus: & ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei. 12. Cum autem audisset Iesus, quod Ioannes traditus esset, secessit in Galilaam. 13. & relicta civitate Nazareth, venit, & habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon, & Nephthalim: 14. ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam: 15. Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Iordanem, Galilea gentium. 16. populus, qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione umbrae mortis, lux orta est eis. 17. Exinde cepit Iesus predicare, & dicere: Poenitentiam agite: appropinquavit enim regnum caelorum. 18. Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilaeae, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare (erant enim piscatores.) 19. & ait illis, Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. 20. At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum. 21. Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedaei, & Ioannem fratrem eius in navi cum Zebedaeo patre eorum, reficientes retia sua: & vocavit eos. 22. Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum. 23. Et circuebat Iesus totam Galileam, docens in synagogis eorum, & praeicans Evangelium regni: & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. 24. Et abiit opinio eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes male habentes, variis languoribus, & tormentis comprehensos, & qui demonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos: 25. & secuti sunt eum turbae de Galilea, & Decapoli, & de Ierosolymis, & de trans Iordanem.

Deut. 6. b. 3.
Marc. 1. c. 14.
Luc. 4. c. 14.
Ioa. 4. c. 43.
Ili. 9. a. 1.

Mat. 1. b. 12.
Luc. 4. a. 1.

Mat. 1. b. 12.
Luc. 4. a. 1.

IN CAPVT QVARTVM

ARGVMENTVM.

Christus à baptismo mox in desertum à spiritu agitur, ieiunat quadraginta dies, & totidem noctes, tentatur, vincit, atque inde egressus docet, Apostolos vocare incipit, varios languores sanat, à demone obsessos liberat. Nobis poenitentia, luctusque contra diabolum exemplo praestit, modumque vincendi praescribit. Ita S.

Augustinus enarr. in Psalmi. 60. Modo legebatur in Evangelio, quia Dominus Iesus Christus in deserto tentabatur à diabolo. Prorsus Christus tentabatur à diabolo. In Christo enim tu tentabaris, quia Christus de te sibi habebat carnem, de te tibi salutem: de te tibi mortem, de te tibi vitam: de te tibi consumelias, de te tibi honores. Ergo de te tibi tentationem, de te tibi victoriam. Si in illo nos tentati sumus, in illo nos diabolum superamus. Attendus quia Christus tentatus est, & non attendis, quia vicit? Agnosce te in illo tentatum, & te in illo agnosce vincentem. Poterat à se diabolum prohibere: sed si non tentaretur, tibi tentando vincendi magisterium non praeberet. Eodem quo apud nos tempore textus ille in Ecclesia Syriaca legitur, ex quo constat illos suam quadragesimam etiam habuisse. Titulus praefexus hoc indicat, & quidem bis legi consuetum. Nam primo legebatur ad introitum זמא Zuma, tertiū. Deinde ad oblationem דרבגמ darbegim, hoc est quadragesimae.

Mat. 1. b. 12.
Luc. 4. a. 1.